

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “ผลกระทบจากการประกอบอาชีพประมงต่อดอนหอย
และแนวปะการัง เพื่อสร้างสำนึกร่วมของคนในการอนุรักษ์และ
ฟื้นฟูดอนหอยและแนวปะการัง ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 1”

คณะผู้วิจัย

1. นายประเสริฐ ประสิทธิ์กุล	10. นายสมชาย ยิ้มละมัย
2. นางกิมหัด ศรีน	11. นางไธรญา ลิ้มทอง
3. นายอดิสร สองเมืองสุข	12. นายประดิษฐ์ มั่นคง
4. นางอาภรณ์ มณีรัตน์	13. นายรณย์ สองเมืองสุข
5. นางอุทัย ทองรอด	14. นายประสิทธิ์ สองเมืองสุข
6. นางสมทรง สองเมืองสุข	15. นางศุภรัตน์ อักษรศรี
7. นายสะอาด ดนหลัง	16. นางสุภาพ สองเมืองสุข
8. นางสาวตรีญา จีบหิต	17. นางอุทัย ศรีบุญเรือง
9. นายประเสริฐ สองเมืองสุข	18. นายเจือ ศิวยาพรหมณ์

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหา ของตนเองและสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการ เพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็น ว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็น เครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอก เล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัย เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบ การเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด

โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหาศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

ชุมชนบ้านควดปิด ตั้งอยู่บนหมู่ 1 และ 11 ของตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหมู่บ้านซึ่งอยู่ติดพื้นที่ทะเลของอำเภอท่าชนะ อาชีพหลักของชุมชนคือการทำประมง ซึ่งทะเลบ้านควดปิดจะมีลักษณะที่แตกต่างกับพื้นที่อื่น คือในทะเลห่างจากฝั่งประมาณ 2,000 เมตร จะมีแนวปะการังที่ทอดตัวยาวขนานกับชายฝั่ง ทำให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการอาศัยหลบภัยของสัตว์น้ำและยังเป็นแนวป้องกันคลื่นลมมรสุมได้อีกด้วย จึงสามารถออกทะเลหาจับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี ในพื้นที่จึงมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก ด้วยความอุดมสมบูรณ์นี้จึงเป็นเหตุก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนพอสมควร เนื่องจากว่าในช่วงปีที่ผ่านมาได้เกิดหอยลายขึ้นในท้องทะเลจำนวนมากมาย คนในชุมชนกลุ่มหนึ่งได้ตัดแปลงเรือประมงเพื่อลากหอยลายเหล่านั้น ทำให้เกิดตะกอนฟุ้งกระจายไปทั่วดอนหอยและแนวปะการังซึ่งส่งผลเสียต่อการอยู่อาศัยของสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ คนในชุมชนบางส่วนได้พยายามรวมตัวเพื่อหารือถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหา และเห็นว่ากระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ โดยมีโจทย์วิจัยว่า “การประกอบอาชีพประมงส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการังอย่างไร และแนวทางในการจัดการดอนหอยและแนวปะการังให้มีความสมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมจาก สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

เนื้อหาในงานวิจัยเล่มนี้ เป็นการบอกเล่าการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำงานที่ผ่านมา ตั้งแต่การศึกษาบริบทของชุมชนโดยเฉพาะบริบททางทะเล ถอดบทเรียนสภาพการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรในชุมชน ถอดบทเรียนการทำงานของชุมชนในด้านการแก้ไขปัญหา และศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการังตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการกันแนวเขตอนุรักษ์ในทะเลหน้าชุมชน ทั้งนี้ทีมวิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้ไม่มากนักน้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใดต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ประเสริฐ ประสิทธิกุล และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการผลกระทบจากการประกอบอาชีพประมงต่อดอนหอยและแนวปะการัง เพื่อสร้างสำนึกร่วมของคนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูดอนหอยและแนวปะการัง ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 1 สัญญาเลขที่ RDG55S0018 มีนายประเสริฐ ประสิทธิ์กุล เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่หลากหลายบริเวณดอนหอย และแนวปะการังในพื้นที่อ่าวคันธุลี ทั้งในอดีตและปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาความสำคัญของดอนหอยและแนวปะการัง ต่อการประกอบอาชีพประมง รวมถึงการประกอบอาชีพประมงที่กระทบต่อดอนหอยและแนวปะการัง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการดอนหอยและแนวปะการังในอ่าวคันธุลีอย่างเหมาะสม โดยมีโจทย์วิจัยว่า การประกอบอาชีพประมงส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการังอย่างไร และแนวทางในการจัดการดอนหอยและแนวปะการังให้มีความสมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร

การใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาหนุนงานของกลุ่มชุมชนบ้านดวดปิดที่ผ่านมา จะเห็นว่ามีปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ไม่สามารถดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งที่มีในพื้นที่นั้น ค่อนข้างรุนแรงจนไม่อาจจะดำเนินไปได้ แต่การการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ของทีมวิจัย โดยการเขียนหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เข้าก็ถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแก้ปัญหาจากภาครัฐมากยิ่งขึ้น โดยการส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาเฝ้าระวังพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถยับยั้งการกระทำผิดได้เป็นอย่างดี และทรัพยากรในพื้นที่ก็มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความเสี่ยง ในเรื่องความยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นจากการช่วยเหลือของภาครัฐดังกล่าว เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคน และงบประมาณในการดำเนินการ ถ้าความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนมีน้อยปัญหาก็อาจเกิดขึ้นมาอีกในไม่ช้า

ทั้งนี้แม้ในแง่ของความร่วมมือจากชุมชนยังมีไม่มากเท่าที่ควร แต่ก็ทำให้ชุมชนได้องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชนโดยเฉพาะนิเวศทางท้องทะเล รวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ ได้ข้อมูลความสำคัญของดอนหอยและแนวปะการังที่มีต่อการประกอบอาชีพของชาวประมง ข้อมูลเหล่านี้ถือเป็นฐานข้อมูลที่ต่องานหนึ่งเพื่อให้ชุมชนได้พิจารณาและนำไปปรับใช้กับการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 บริบทชุมชน และปัญหาที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	16
บทที่ 4 วิถีชีวิตชุมชนและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ดอนหอย และแนวปะการังของอ่าวคันธุลี	20
บทที่ 5 อาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการัง และ แนวทางการแก้ปัญหาของชุมชน	30
บทที่ 6 สรุปผลการดำเนินงาน	38
ภาคผนวก	

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านดวดปิด ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 และ 11 ตำบลคันธุลี อำเภотаขนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหมู่บ้านซึ่งมีพื้นที่ติดชายฝั่งอ่าวไทย โดยมีชื่อเรียกย่อยว่าอ่าวคันธุลีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอ่าวบ้านดอน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งเป็นหลัก สภาพชายฝั่งของบ้านดวดปิดเป็นทะเลเปิดที่มีแนวปะการังทอดยาวขนานกับชายฝั่ง ห่างจากชายฝั่งออกไปประมาณ 2,000 เมตร ด้านในและนอกแนวเขตปะการังเป็นดอนหอยขนาดเล็ก-ใหญ่มากมายหลายดอน เป็นแหล่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้อย่างดีเพราะพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรนานาชนิด ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา อีกทั้งแนวปะการังช่วยลดความแรงของคลื่นลมเข้ามกระทบฝั่งในหน้ามรสุมได้ ชาวบ้านที่นี่จึงสามารถทำประมงได้ตลอดทั้งปี

เมื่อเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงนำมาซึ่งเรือประมงพาณิชย์ให้เข้ามาหากินริมฝั่งมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อ่าวคันธุลีอย่างเห็นได้ชัดในช่วง ปี 2536 สัตว์น้ำก็ลดลงเรื่อย ๆ ปี 2538 ชุมชนประมงพื้นบ้านในอำเภотаขนะได้รวมตัวกัน เพื่อเรียไ้เงินสร้างแนวปะการังเทียม(ปูนและเหล็ก) โดยการสนับสนุนจากองค์กรเสริมศักยภาพองค์กรชาวบ้าน เมื่อประสบผลสำเร็จสามารถหยุดการเข้ามาของประมงพาณิชย์ในพื้นที่ได้จึงมีการจัดกิจกรรมรณรงค์และอนุรักษ์อ่าวท่าชนะเรื่อยมา จากองค์กรและหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมประมง, โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ และสถานทูตเดนมาร์ก (DANCED) ,อบต.ท่าชนะ อบต.คันธุลี อบต.วัง ,เครือข่ายอ่าวบ้านดอน แต่ยังขาดความต่อเนื่อง ประกอบกับการรวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ของชาวประมงชายฝั่งบ้านดวดปิดเองยังเป็นแบบหลวมๆ

ปัญหาเก่าลดลงแต่มีปัญหาคใหม่เกิดขึ้น พร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรและการปรับตัวของชุมชนเพื่อให้เข้าถึงทรัพยากรได้มากขึ้น คือ การเพิ่มจำนวนของหอยลายในพื้นที่จำนวนมาก หลังมรสุมในช่วงเดือน พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลดีทำให้มีสัตว์น้ำเข้ามาอาศัยหน้าอ่าวจำนวนมาก เพราะหอยลายเป็นอาหารของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด แต่ก็มีชาวประมงบางกลุ่มที่หิวใ้ดัดแปลงเครื่องมือประมงเพื่อจับหอยลาย การกระทำดังกล่าว ถือเป็นการทำลายระบบนิเวศชายฝั่ง ทั้งดอนหอย และแนวปะการัง ซึ่งมีผลต่อวงจรชีวิตของสัตว์น้ำ ทั้ง กุ้ง ปู ปลา เข้ามาในพื้นที่น้อยลง ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงในการประกอบอาชีพของประมงชายฝั่งในอนาคต เพราะนอกจากจะ

ทำให้หอยลายซึ่งเป็นอาหารของสัตว์น้ำนานาชนิดลดน้อยลงแล้ว ตะกอนที่ฟุ้งกระจายจากการคราดหอยยังเกิดเป็นแก๊สพิษส่งผลให้สัตว์น้ำชนิดอื่นๆ หินหายออกนอกพื้นที่ และตะกอนที่เกิดขึ้นยังปกคลุมแนวปะการังที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงได้รับความเสียหายด้วย

ที่ผ่านมากลุ่มชาวประมงชายฝั่งที่ได้รับความเดือดร้อนจากการลากหอยลายจึง ได้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การรวมกลุ่มชาวประมงในการดูแล เฝ้าระวัง การประสานงานกับผู้นำในท้องถิ่น อบต. เจ้าหน้าที่ประมง ตลอดจนศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลภาคใต้ตอนบน (ชุมพร) แต่ยังไม่สามารถหยุดยั้งการทำประมงผิดกฎหมายได้ ส่วนการแจ้งไปยัง นายอำเภอ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังเห็นว่าไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร และปัญหาก็คงอยู่ เช่นเดิม

จากเหตุการณ์ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า ดอนหอยและแนวปะการัง อันเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน มีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ ชุมชนบางส่วนได้พยายามรวมตัวกันเพื่อหารือ ถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าว และมีความต้องการจะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเพื่อสร้างสำนึกร่วมการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นที่กระบวนการจัดการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ดอนหอย และแนวปะการัง ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

คำถามการวิจัย

การประกอบอาชีพประมงส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการังอย่างไร และแนวทางในการจัดการดอนหอยและแนวปะการังให้มีความสมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่หลากหลายบริเวณดอนหอย และแนวปะการังในพื้นที่อ่าวคันธุลี ทั้งในอดีต และปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของดอนหอย และแนวปะการัง ต่อการประกอบอาชีพประมง รวมถึงการประกอบอาชีพประมงที่กระทบต่อดอนหอย และแนวปะการัง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
3. เพื่อหาแนวทางการจัดการดอนหอย และแนวปะการัง ในอ่าวคันธุลีอย่างเหมาะสม

วิธีการดำเนินงาน

1. ประชุมชี้แจงโครงการ
2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
3. ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน
 - บริบท/ประวัติความเป็นมา ระบบความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม ที่เกี่ยวกับประมงชายฝั่ง
 - การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของประมงชายฝั่ง
4. ศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่
 - สัตว์น้ำเศรษฐกิจที่มีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของชุมชน
 - ภูมิณีเวศของพื้นที่ชายฝั่งที่เอื้อต่อความสมบูรณ์
 - ความหลากหลายของทรัพยากร
5. ถอดบทเรียนการทำงานในด้านการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาของชุมชน
6. ศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ดอนหอยและปะการังในอ่าวคันธุลี (อดีต-ปัจจุบัน)
7. ปฏิบัติการในการจัดการดอนหอยและปะการัง
 - ทำแนวเขต สร้างกฎกติกาการใช้ประโยชน์
 - ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
 - สุ่มพื้นที่เก็บข้อมูลความหนาแน่นของหอย
8. จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัย
9. นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบเล่ม

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวคันธุลี ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชุมชน ตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน
2. ได้ข้อมูลความสำคัญของดอนหอยและแนวปะการังต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและการประกอบอาชีพประมง
3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มคนและการใช้เครื่องมือประมง ที่สร้างความเสียหายให้กับดอนหอยและแนวปะการัง
4. ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีม รู้วิธีการเก็บและสำรวจข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ

บทที่ 2

บริบทชุมชนและปัญหาที่เกี่ยวข้อง

2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่มีอายุประมาณ 130 ปี ซึ่งแต่เดิมชื่อหมู่บ้าน “กันไพร” ต่อมาภายหลังจึงได้เปลี่ยนเป็นหมู่บ้าน “คันธุลี” พื้นที่บ้านกันไพรแต่เดิมนั้นเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก มีระบบนิเวศที่ต่อเนื่องกันระหว่างป่าดิบชื้นราบลุ่มต่ำ ป่าพรุ และชายฝั่งทะเล มีไม้ขนาดใหญ่ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะไม้ตะเคียน ยาง หลุมพอ พะยอม ส้มกวาง ฯลฯ มีสัตว์ป่านานาชนิด เช่น หมู เสือ กวาง กระเจิง ลิง หมูป่า เป็นต้น ในระยะแรกไม่มีใครต้องการเข้ามาอยู่อาศัยเนื่องจากเป็นป่ารกทึบ การเดินทางติดต่อกับชุมชนอื่นลำบาก นานครั้งจึงมีเกวียนผ่านมา (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม : 2541) ในยุคแรกมีเพียงครอบครัวชาวมุสลิมอาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งทะเล 3-4 ครอบครัวเท่านั้น ต่อมาได้เกิดพายุขนาดใหญ่ ทำให้ผู้คนอพยพหนีไปหมด และได้มี “ตาทินหรือวังหิน” เดินทางเข้ามาอาศัยตั้งรกรากอยู่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (ประมาณปี 2484-2488) และต่อมาได้มี “ตาทัด ตาคุด ตาปี ตาสอน ยายแดง” อพยพมาจากถิ่นอื่นเข้ามาอยู่ในพื้นที่เพิ่มเติมอีก โดยมาจับจองที่ดินสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่ตามชายทะเลและริมคลองคันธุลี ประกอบอาชีพทำไร่ ทำการประมง และทำสวนมะพร้าวเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่เพิ่มเติมอีก ทั้งจากชุมพรและนครศรีธรรมราช รวมทั้งผู้คนจากภาคกลางและภาคตะวันตกที่หนีภัยสงคราม ประมาณปี 2470-2495 ชาวบ้านได้เริ่มจับจองที่ดินกันมากขึ้น เนื่องจากมีการสัมปทานทำไม้หมอนและไม้ฟืนของการรถไฟแห่งประเทศไทย ส่วนมากโยกย้ายมาจากพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร หรืออำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระยะแรกจะปลูกบ้านเรือนกันแบบชั่วคราว (ชนา) ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง ผู้คนเริ่มตั้งบ้านเรือนกันอย่างถาวร ทำการปลูกพืชไร่ ปลูกมะพร้าว และทำการประมงชายฝั่ง ต่อมาในปี 2595 ได้มีการนำยางพาราจากอำเภอบ้านนาสารมาปลูกในพื้นที่

ในปี พ.ศ.2438 ชาวบ้านได้ร่วมกันสร้าง “วัดดอนเค็ด” ขึ้นมา และได้สร้างบ่อน้ำชื่อว่า “บ่อเมตตาสามัคคี” แต่วัดดอนเค็ดสร้างอยู่ได้ไม่นานก็ร้างเพราะไม่มีพระมาจำวัดอยู่ ต่อมาก็ได้สร้างสถานียรถไฟชื่อ “สถานีบ้านคันธุลี” และได้ตั้งวัดใหม่ขึ้นชื่อ “วัดสามัคคีวัฒนาราม” มีพระอาจารย์ชุน เป็นเจ้าอาวาส และได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านคันธุลี” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

พ.ศ.2500 มีการตั้งสถานีวิจัยยางสุราษฎร์ธานี ทำให้มีคนอพยพเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างกับ สถานีวิจัยยางเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มชาวมอญจากราชนบุรี และชาวมุสลิมจากจังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งได้เข้ามาจับจองที่ดินตั้งบ้านเรือน ในปี 2505 ได้มีชาวบ้านที่ประสบวาทภัยครั้งใหญ่ ที่ แหลมตะลุมพุกอพยพเข้ามาจับจองที่ดินเพิ่มเติมอีก

ชุมชนในตำบลคันธุลีมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เมื่อปี 2520 ได้มีการตัดถนนสายเอเชีย (ทางหลวงหมายเลข 41) ผ่านกลางแบ่งอาณาเขตตำบลออกเป็น 2 ส่วน ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลง ไปโดยสิ้นเชิง พร้อมกับเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อพื้นที่ถูกทำลายมากขึ้น นับตั้งแต่มีการสัมปทานทำไม้ของการรถไฟ การทำลายพื้นที่ป่ากว่า 3,000 ไร่ เพื่อสร้างสถานีวิจัยยาง การ ทำลายป่าพรุคันธุลีทั้งโดยการแผ้วถางและเผาป่า ตลอดจนการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประมงที่ทำลาย ล้าง ส่งผลให้เกิดวิกฤตความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง

2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลคันธุลี อยู่ห่างจากอำเภอท่าชนะไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 15 กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีประมาณ 90 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลสวนแตง อำเภอละแม จังหวัดชุมพร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทะเลฝั่งอ่าวไทย และหมู่ที่ 8 บ้านหนองปรือ ตำบลท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลคลองพา อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลคลองพา อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 สภาพทั่วไป

ตำบลคันธุลี มีพื้นที่โดยรวมประมาณ 240 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 150,000 ไร่ มีถนน ทางหลวงหมายเลข 41 (ถนนสายเอเชีย) ตัดผ่าน เป็นตัวแบ่งสภาพภูมิประเทศออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

ทิศตะวันออกของถนนสายเอเชีย 41 ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม และที่ราบชายฝั่งทะเล ติดกับ ทะเลฝั่งอ่าวไทย มีภูเขาเตี้ยๆกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

ส่วนทิศตะวันตกของถนนสายเอเชีย 41 ลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูง ที่ราบเชิงเขา และป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ (สวนป่าท่าชนะ / อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง) เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนกาแฟ และสวนผลไม้ทั่วไป

ชุมชนที่อยู่ในเขตการปกครองของตำบลคันธุลี มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน
1	บ้านเกาะยาง	นายสำราญ อัมภัย
2	บ้านคันธุลี	นายสุวิทย์ เปาสกุล
3	บ้านดอนรูป	นายเสงี่ยม ธรรมฤทธิ์
4	บ้านหนองสะบ้า	นายรักชาติ จารุจาริต
5	บ้านแหลมดิน	นายคำแหง แดงกนิษฐ์
6	บ้านดอนทะเล	นายฉวี อุดมชัชวาล
7	บ้านเขาขวาลา	นายประสาท สุวรรณวงศ์
8	บ้านศรีทอง	นายประเสริฐ แสงสุวรรณ
9	บ้านทับชัน	นายจิรวัดน์ เมืองนาวี
10	บ้านควนสูง	นายสมาน รักประสงค์
11	บ้านมติมิตรพัฒนา	นายวิวัฒน์ แสงศรี
12	บ้านด่านเสือ	นายบุญยิ่ง ย่งหลี่
13	บ้านช่องยูงทอง	นายกำพล บุญทอง
14	บ้านสวนพัฒนา	นายชัยรัตน์ แสงศรี

2.4 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.4.1 ประชากร

มีจำนวนประชากรทั้งหมด 7,712 คน แยกเป็น ชาย 3,858 คน และ หญิง 3,854 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 32 คน/ตร.กม ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ ประมงพื้นบ้าน และรับจ้างทั่วไป

2.4.2 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

การตั้งบ้านเรือนของคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวสมัยใหม่ (ครอบครัวเดี่ยว) ประมาณร้อยละ 80 เป็นครอบครัวแบบดั้งเดิม (ครอบครัวขยาย) ประมาณร้อยละ 20 (ครอบครัวเดี่ยว คือ ครอบครัวที่แยกตัวไปตั้งขึ้นใหม่ บางทีอาจเป็นครอบครัวชาวประมงที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ส่วนครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางด้านเครือญาติและพี่น้องที่ผูกพันกันมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกัน หรือปลูกบ้านใกล้เคียงกันอยู่ในที่ดินเดียวกัน)

2.4.3 การคมนาคมและติดต่อการสื่อสาร

เส้นทางการคมนาคมจากตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 2 เส้นทาง คือ

1. เส้นทางสายถนนเพชรเกษม หรือถนนสายบน
2. เส้นทางสายเลียบฝั่งอ่าวไทย หรือถนนสายล่าง

ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประมาณ 80 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ประมาณ 30 กิโลเมตร

2.4.4 การศึกษา

ในตำบลคันธุลี มีสถานศึกษา ดังนี้

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1	แห่ง
โรงเรียนประถมศึกษา	4	แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา	1	แห่ง
ที่อ่านหนังสือพิมพ์	7	แห่ง

2.4.5 การสาธารณสุข

มีสถานอนามัย 1 แห่ง มีร้านขายยาแผนปัจจุบัน แต่ส่วนใหญ่ประชาชนจะไปใช้บริการของโรงพยาบาลประจำอำเภอ (ห่างจากตำบลคันธุลีประมาณ 15 กิโลเมตร) หรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีบัตรประกันสุขภาพ

2.4.6 วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมและประเพณีในสมัยก่อน มีการละเล่นพื้นเมือง การร้องเพลงบอกในงานต่างๆ ประเพณีแข่งเรือ ชักเย่อข้ามคลอง ประเพณีสงกรานต์ แต่ในปัจจุบันการร้องเพลงบอกและชักเย่อข้ามคลองได้สูญหายไปแล้ว ยังคงเหลือแต่ประเพณีสงกรานต์การรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และประเพณีการแข่งเรือ

2.4.7 ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และบางส่วนนับถือศาสนาอิสลาม (โดยมากเป็นชุมชนชาวประมงชายฝั่ง) มีกิจกรรมต่างๆในวันสำคัญทางศาสนา เช่น กิจกรรมทำบุญรับส่งตายาย กิจกรรมทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ไหว้พระ และวันสำคัญทางศาสนา

2.4.8 ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน

คนในชุมชนส่วนใหญ่จะอาศัยกันอยู่แบบญาติพี่น้อง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมีผู้นำทางธรรมชาติ ผู้นำทางศาสนา ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน คอยดูแลและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่ม อสม. กลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2.5 สภาพทางเศรษฐกิจ

2.5.1 การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของประชากรในตำบลคันธุลี ส่วนใหญ่ทำอาชีพประมงพื้นบ้านขนาดเล็ก ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนผลไม้ ซึ่งการทำประมงเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชน แต่ต่อมาเมื่อวิกฤตปัญหาเรืออวนลาก อวนรุน ที่เข้ามาทำลาย และแย่งแย่งทรัพยากรสัตว์น้ำกับชาวประมงพื้นบ้าน จึงทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจขึ้นแก่ชาวประมงพื้นบ้าน เพราะปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ไม่ค่อยเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวแต่ละวัน ประกอบกับวิกฤตปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย จึงทำให้การต่อสู้ดิ้นรนในการทำมาหากินมีมากขึ้น จากการสำรวจข้อมูลของทีมีวิจัยพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อคนคือ 20,703 บาท/คน/ปี (พ.ศ. 2546)

2.5.2 การใช้แรงงาน

สภาพการใช้แรงงานในตำบลคันธุลีส่วนใหญ่จะเป็นการใช้แรงงานในครัวเรือน ไม่มีการจ้างแรงงานจากถิ่นอื่นหรือแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน

2.5.3 การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ได้แก่ สมาพันธ์ประมงภาคใต้ให้เงินทุนกับชุมชนในการทำกระชังปูไข่ เพื่อการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ, องค์การบริหารส่วนตำบลคันธุลี สนับสนุนอาชีพเสริมให้ชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุนให้จัดทำโครงการจัดการปึกหลักเลี้ยงหอยแมลงภู่ฯ ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ ฯลฯ

2.6 ทรัพยากรธรรมชาติ

2.6.1 ทรัพยากรดิน

ลักษณะของดินในชุมชนคันธุลี (ด้านชุมชนชายฝั่งทะเล) ส่วนใหญ่เป็นดินทรายไม่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก พืชที่สามารถปลูกได้ในบริเวณนี้ ได้แก่ มะพร้าว แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนมาเป็นสวนปาล์ม ทำให้เกิดผลต่อหน้าดินคือเมื่อไถดินจะทำให้หน้าดินเสีย นอกจากนี้การนำปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้ เมื่อใช้เป็นเวลานานจะทำให้ดินเสื่อมคุณภาพและการขาดความอุดมสมบูรณ์

การถือครองที่ดิน ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของนายทุน ส่วนชาวบ้านจะมีที่ดินทำกินเพียงเล็กน้อย บางครอบครัวก็ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ส่วนระบบกรรมสิทธิ์ส่วนมากมี น.ส. 3 บางส่วนเป็นโฉนด และ สปก.

2.6.2 แหล่งน้ำ

ในเขตพื้นที่ตำบลคันธุลี มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ และมีน้ำใช้สอยตลอดทั้งปี มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์น้ำชุกชุม แหล่งน้ำสำคัญ คือ คลองคันธุลี แต่ปัจจุบันแหล่งน้ำบางที่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงโดยการขุดลอก ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงและสัตว์บางชนิดก็สูญพันธุ์ ในปี 2531 ได้มีการขุดคลองส่งน้ำเพื่อการชลประทานผ่านชายขอบบริเวณริมป่าพรุคันธุลี เพื่อนำน้ำจากพรุมาใช้ แต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ และเชื่อกันว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟไหม้ป่าพรุทุกปี

การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำส่วนใหญ่ใช้น้ำอุปโภคจากอ่างเก็บน้ำ และใช้น้ำบริโภคจากน้ำประปา ถึงเก็บน้ำฝน หรือน้ำบ่อบาดาล

2.6.3 ทรัพยากรป่าไม้/ทรัพยากรชายฝั่ง

ป่าไม้ในชุมชนส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนซึ่งอยู่ตามชายฝั่งทะเลและลำคลองบางส่วนได้มีการสัมปทานไปทำเป็นนาุ้งและยังคงเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยที่ชุมชนดูแลรักษา ในชุมชนมีป่าที่เด่นอยู่แห่งหนึ่งคือป่าพรุคันธุลี มีป่าชายเลนที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก เป็นที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำเค็มน้ำกร่อย เช่น ปูดำ ปูแสม ปลาตีน ฯลฯ และยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำอีกหลายชนิด แต่ในปัจจุบันป่าพรุคันธุลีได้ลดความอุดมสมบูรณ์ลงเนื่องจากการทำลายของมนุษย์ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้สัตว์น้ำบางชนิดสูญพันธุ์ไปด้วย

ป่าต้นน้ำบริเวณเขาข่า เขาเต๊ะ เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่เป็นป่าต้นน้ำคลองคันธุลี ส่วนป่าพรุคันธุลีเป็นป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับประเทศ ชุมชนโดยรอบได้ใช้ประโยชน์จากผืนป่านี้นานมา เป็นแหล่งชับน้ำที่สำคัญมาก แต่ในปัจจุบันป่าผืนนี้ได้ถูกทำลายลงไป

มากน้ำจากภัยธรรมชาติ นั่นคือไฟป่าและจากน้ำมือของมนุษย์ที่บุกรุกเพื่อจับจองที่ดินการเกษตรเชิงเดี่ยว นอกจากนี้ป่าชายคลองและป่าชายเลนในคลองคันธุลี แม้จะเป็นผืนป่าเล็กๆ แต่ก็มีความสำคัญเชื่อมโยงกับระบบนิเวศโดยรวมทั้งหมด จากการที่ระบบนิเวศของตำบลคันธุลีมีความเชื่อมโยงและครบถ้วนทั้งป่าต้นน้ำ ป่าพรุ ป่าชายเลน แนวหญ้าทะเล ปะการัง และชายฝั่งที่มีความยาวกว่า 30 กิโลเมตร มีความหลากหลายของระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญ มีธาตุอาหารและแพลงก์ตอนซึ่งเป็นอาหารอย่างดีของสัตว์น้ำนานาชนิด

2.7 สภาพปัญหาของชุมชน

2.7.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนในตำบลคันธุลีมีอาชีพหลักคือการประมง แต่สภาวะปัจจุบันปริมาณสัตว์ได้ลดจำนวนลง ทำให้เกิดปัญหาชุมชน เพราะจับสัตว์น้ำได้น้อยลง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด และความล่มสลายของชุมชนประมงพื้นบ้าน

2.7.2 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในอดีตชุมชนคันธุลีมีป่าพรุที่อุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก รวมทั้งป่าชายเลนและลำคลองต่างๆ ด้วย ต่อมาเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นและการแปรสภาพจากป่าชายเลนเป็นนาทุ่ง ทำให้ป่าพรุ ป่าชายเลน ถูกทำลาย จนทำให้มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหลายๆ อย่างตามมา

2.7.3 ปัญหาความขัดแย้งจากนโยบาย

ปัญหาการพัฒนาที่ไม่ถูกที่และไม่ถูกทิศทาง และผลพวงจากการคอร์รัปชัน การใช้อภิสิทธิ์เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว การเอารัดเอาเปรียบกันในชุมชน ทำให้เกิดการขัดแย้ง การแก่งแย่งแข่งขันกันในชุมชน ส่งผลต่อความสามัคคีและการร่วมมือร่วมใจพัฒนาสังคมต่อไป

2.8 ภาพรวมปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งและการแก้ไขปัญหา¹

2.8.1 ความสำคัญของปัญหา

ตลอดตามแนวชายฝั่งทะเล 2,614 กิโลเมตร ของประเทศไทย ใน 22 จังหวัด ของภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ฝั่งตะวันออกและตะวันตก ประกอบด้วยทรัพยากรชายฝั่งทะเลที่มีความสำคัญ และ

¹ ข้อมูลจากโครงการแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภู บริเวณอ่าวตำบลคันธุลี อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (RDG45S0017)

มีระบบนิเวศที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน 3 ชนิด ได้แก่ ป่าชายเลน (Mangrove forest) หญ้าทะเล (Sea grass) แนวปะการัง (Coral reef) (พิศิษฐ์ ชาญเสนาะ, 2536)

ทรัพยากรชายฝั่งทั้ง 3 ชนิดนี้ เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่ชายฝั่งช่วงน้ำขึ้น-ลง จะเป็นป่าชายเลน ในป่าชายเลนพบพืชประมาณ 74 ชนิด สัตว์ประมาณ 368 ชนิด เป็นระบบนิเวศที่อยู่ในระหว่างรอยต่อของระบบนิเวศบก และระบบนิเวศทะเล เป็นที่เหมาะสมกับการวางไข่ เพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ เป็นแหล่งเจริญเติบโตและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำเกือบทุกชนิด เป็นเกาะกำบังและลดความรุนแรงของคลื่นลมชายฝั่ง กลั่นกรองสิ่งปฏิกูลและสารพิษต่างๆ (สนิท อักษรแก้ว, 2538) ถัดจากป่าชายเลนลงไปในทะเลเป็นแหล่งหญ้าทะเล ขึ้นอยู่กับบริเวณชายฝั่งทะเลที่น้ำท่วมถึงไปจนถึงระดับน้ำลึกประมาณ 6 เมตร เป็นแหล่งอาหาร แหล่งวางไข่ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นอาหารของสัตว์น้ำหลายชนิด เช่น พะยูน เต่าทะเล ป้องกันการทลายของชายฝั่ง ดูซึมสารพิษและโลหะหนัก (กาญจนาชนิ ลิ้มโนมนต์ และ ชัยรี สุพันธุ์วนิช, 2536) ในบริเวณแหล่งหญ้าทะเลยังเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวประมงพื้นบ้านที่จับสัตว์น้ำได้นานาชนิด มีการวางอวนลอยปลา อวนปูม้า อวนกุ้ง ลอบดักปู ฯลฯ (สมบัติ ภูวชิรานนท์, 2537) และถัดจากแนวหญ้าทะเลลงไปในทะเลน้ำลึกจะเป็นแนวปะการัง แนวปะการังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ต่างๆ เช่น ปลา สัตว์ทะเลที่ไม่มีกระดูกสันหลัง และยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทางทะเล บริเวณแนวปะการังมีความซับซ้อนทางกายภาพ ทำให้เกิดเป็นรูโพรงมากมายเหมาะแก่การเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำมากกว่า 3,000 ชนิด เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ทะเล และด้วยความแข็งแรงของโครงสร้างที่เป็นหินปูน ทำให้แนวปะการังมีสภาพคล้ายกำแพงธรรมชาติ ช่วยบรรเทาความแรงของคลื่นลม และกระแสน้ำวนในฤดูมรสุมไม่ให้กัดเซาะชายฝั่งโดยตรงได้อีกด้วย (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทย, 2539)

ในบริเวณชายฝั่งทะเลจะเป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน (Fisher folk) หรือชาวประมงขนาดเล็ก (small-scale fisherman) ใช้เรือขนาดเล็ก ใช้กำลังคนแจวหรือเครื่องยนต์ขนาดเล็กออกไปหาปลาด้วยเครื่องมือประมงที่ทำขึ้นเอง เช่น เบ็ด ไซ ลอบ แร้ว หรือเครื่องมือที่ซื้อมาจากตลาด ได้แก่ อวนลอยปลา อวนปู อวนกุ้ง เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะทำการประมงในเขตน่านน้ำรัศมีห่างจากชายฝั่ง 3,000 เมตร

ในระยกว่า 30 ปีที่ผ่านมา ทรัพยากรชายฝั่งมีสภาพเสื่อมโทรมลงมาก บางแห่งอยู่ในภาวะวิกฤต ป่าชายเลนมีพื้นที่ลดลงกว่าครึ่ง รวมทั้งแนวหญ้าทะเลและแนวปะการังก็ถูกบุกรุกทำลายจากมนุษย์เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการบุกรุกพื้นที่เพื่อการทำนาเกลือ การทำนาเกลือ การทำเกษตรกรรม โรงงานอุตสาหกรรม ท่าเทียบเรือ เหมืองแร่ การระบายน้ำเสียจากชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่ทะเล เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ ที่ใช้เครื่องมือทำลายล้างสัตว์น้ำ ได้แก่ อวนลาก อวนรุน ที่ใช้ตาอวนที่มีความถี่มาก ลักลอบเข้ามาทำการประมงในเขตอนุรักษ์ชายฝั่งตามกฎหมายประมง คือ 3,000 เมตรจากชายฝั่ง กวาดจับสัตว์น้ำวัยอ่อนและทำลายหน้าดิน ส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว และบางชนิดได้สูญพันธุ์ไปแล้ว

2.8.2 สภาพปัญหาของพื้นที่ดำเนินการ

กล่าวถึงเฉพาะอ่าวท่าชนะที่มีความยาวตลอดชายฝั่งประมาณ 30 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอท่าชนะ ได้แก่ ตำบลวัง ตำบลท่าชนะ และตำบลคันธุลี ทางทิศเหนือติดต่อกับอำเภอละแม จังหวัดชุมพร (อ่าวหลังสวนและอ่าวละแม) ทิศใต้เขตตำบลวังติดต่อกับอ่าวพุมเรียง อำเภอไชยา เรื่อยไปจนถึงชายฝั่งทะเลอำเภอท่าฉาง และอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อยู่ในเครือข่ายพื้นที่อ่าวบ้านดอน มีประชากรที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งประมาณ 865 ครัวเรือน จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสของหมู่บ้านว่า ในอดีตอ่าวท่าชนะมีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ การวางอวนของชาวบ้านในแต่ละครั้งเพียงพอต่อการประกอบอาหารและแจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้าน แต่จากการบุกรุกเข้ามาทำการประมงในเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตร การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาุ้ง ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ กลับเสื่อมโทรมลง และส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทีมงานวิจัยโครงการแนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภู่นิเวศอ่าวตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ทำการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรชายฝั่ง ในปี 2545 โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่ และ การใช้แบบสอบถาม สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางแสดงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งอ่าวท่าชนะ

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ
1.การลดลงของทรัพยากรชายฝั่ง - สัตว์น้ำ - ปะการัง - หญ้าทะเล - ป่าชายเลน	1.นายทุนและผู้มีอิทธิพลอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายในการแสวงหาผลประโยชน์	<u>ต่อทรัพยากร</u> 1.ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว หญ้าทะเลและแนวปะการังถูกทำลาย สัตว์น้ำไม่มีที่เพาะพันธุ์และแหล่งอาศัย
2.น้ำเสีย	2.จากบ่อเลี้ยงกุ้งที่มีน้ำทิ้งและขี้	2.ป่าชายเลนถูกทำลายเพื่อการ

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ
	เลนจากบ่อกึ่งปล่อยสู่ชายฝั่ง ทำ ให้คุณภาพน้ำเสียและตะกอนดิน ทับถมแหล่งหญ้าทะเล	ทำนากุ้ง ทำให้ระบบนิเวศถูก ทำลายมีผลกระทบเป็นห่วงโซ่ 3.คลองคันรุติตื่นเงิน
3.การรุกล้ำเข้ามาทำการประมง ในเขต 3,000 เมตร ของ เรือประมงอวนลากอวนรุน	3.ความล้มเหลวของโครงสร้างทาง กฎหมายไม่สอดคล้องกับ เหตุการณ์ในปัจจุบัน บทลงโทษ ไม่หนัก เอื้อประโยชน์ให้นายทุน	4.เกิดปัญหามลพิษทางทะเล <u>ต่อวิถีชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน</u> 1.หนี้สินเพิ่มพูน
4.ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการดูแลทรัพยากร ชายฝั่ง	4.การไม่ยอมรับสิทธิของชุมชน และ/หรือไม่ส่งเสริมสนับสนุนการ รวมตัวของประชาชนในการแก้ไข ปัญหา	2.ต้องอพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่ อื่น/ชุมชนล่มสลาย 3.คุณภาพชีวิตตกต่ำ 4.ปัญหายาเสพติดของเยาวชน
5.ขาดการมีส่วนร่วม แก้ปัญหา จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	5.หน่วยงานของรัฐมีภาระมาก ซ้ำซ้อน ขาดการประสานงานกัน ระหว่างหน่วยงาน และบาง หน่วยงานขาดความจริงใจในการ ร่วมแก้ปัญหา	5.ต้องใช้ระยะเวลา น้ำมัน หรือ เครื่องมือประมงที่ราคาเพิ่มสูงขึ้น ตลอดเวลา 6.การส่งเสริมบุตรหลาน ด้าน การศึกษาทำได้ไม่เต็มที่

2.8.3 การแก้ไขปัญหาในระยะที่ผ่านมา โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

จากปัญหาการบุกรุกเข้ามาทำการประมงในเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตร ของเรือประมงขนาดใหญ่ ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านอ่าวท่าชนะเกิดความเดือดร้อน ชาวบ้านได้รวมตัวกันเพื่อหาวิธีป้องกัน
แก้ไข ในระยะแรกได้ทำการปรึกษารื้อกับเจ้าหน้าที่ภาคสนามของโครงการเสริมสร้างศักยภาพองค์กร
ชาวบ้าน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ ได้มีการทดลองทำปะการังเทียมโดยรูปแบบของ
ชาวบ้าน คือ เรือโรเงินกันไปซื้อปูนซีเมนต์ ไปเดินหาปีปไสของและเหล็กเส้นในตลาดท่าชนะและตาม
สถานที่ก่อสร้าง นำปูนซีเมนต์มาหล่อใส่ปีป เอาเหล็กเส้นแทงโดยรอบ ทำได้ประมาณ 100 ลูกก็นำไปทิ้งใน
ทะเล พื้นที่หมู่ที่ 2 ตำบลท่าชนะ หลังจากนั้นเพียงไม่กี่เดือน ปริมาณปูม้าในอ่าวท่าชนะก็เพิ่มจำนวนขึ้น
เพราะมีแหล่งที่อยู่อาศัยให้สัตว์ทะเล และช่วยป้องกันอวนลาก อวนรุนได้อีกส่วนหนึ่ง

ชาวบ้านจากหมู่บ้านใกล้เคียงได้เริ่มทำปะการังเทียมกันเองบ้าง ส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มกลับคืนความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง มีการทำปะการังเทียมกันอีกหลายครั้ง ตั้งแต่ปี 2538-2541 ครั้งที่สำคัญคือการจัดกิจกรรมรณรงค์อนุรักษ์อ่าวท่าชนะในปี 2538 ซึ่งชาวประมงได้ทำปะการังเทียมร่วมกับอธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยได้รับการสนับสนุนการจัดสร้างปะการังเทียมจากกรมประมง ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชาวประมงพื้นบ้านอำเภอท่าชนะ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรืออวนลาก อวนรุน ก็ยังไม่หมดไป นายทุนเหล่านี้ได้พัฒนาคันรุนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถลากเอาปะการังเทียมของชาวบ้านไปกองทิ้งไว้ที่อื่น ชาวประมงพื้นบ้านจึงได้นำตรวนตัวกันอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2539 โดยมีสมาชิก 7 หมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดชาวทะเลเข้าร่วม ได้มีการก่อตั้ง "ชมรมชาวประมงพื้นบ้านอ่าวท่าชนะ" และคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้ และสถานทูตประเทศเดนมาร์ก (DANCED) ในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

1. การจัดสร้างปะการังเทียมพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ชายฝั่ง บริเวณปากน้ำอ่าวคันธุลี
2. การจัดงานรณรงค์อนุรักษ์ชายฝั่งทะเลอ่าวท่าชนะ ปีละ 1 ครั้ง
3. จัดทำข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลทรัพยากรในชุมชน
4. การจัดตั้งกลุ่มเพาะเลี้ยงปลาเก๋าในกระชัง
5. การจัดทำปะการังเทียม
6. การประชุมกลุ่มอนุรักษ์ เดือนละ 1 ครั้ง (เป็นการประชุมสัญจร)

นอกจากนี้ ชมรมชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ยังได้เข้าเป็นสมาชิกของ "สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้" โดยมีสมาชิกรวมทั้ง 13 จังหวัดในภาคใต้ เพื่อร่วมกันรณรงค์และผลักดันระดับนโยบาย เช่น การคัดค้านการต่ออาชญาบัตรเรืออวนรุน การคัดค้านการสัมปทานชายฝั่งของนายทุน การขอให้ยกเลิกเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายทุกชนิดในเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตร เป็นต้น

การดำรงอยู่ของกลุ่มแกนนำชุมชนที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ประกอบกับการทำงานอย่างต่อเนื่องขององค์กรพัฒนาเอกชน เกิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนมากขึ้น มีการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มแกนนำชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และนักพัฒนา ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้น ชุมชนได้เรียนรู้ในบทบาทและสิทธิในการจัดการดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก นักวิชาการ และสื่อมวลชน ทำให้เกิด

รูปธรรมและเป็นตัวอย่างให้กับพื้นที่อื่นๆได้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดย
การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น, 2540)

แม้จะมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา
และปัญหาใหม่เกิดขึ้น ตามการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยรายละเอียดจะกล่าวถึงใน
บทต่อไป

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตประชากร

1) ทีมวิจัย

1. นายประเสริฐ	ประสิทธิ์กุล	หัวหน้าโครงการ
2. นางกิมหันต์	ศรีรัตน์	ทีมวิจัย
3. นายอดิสร	สองเมืองสุข	ทีมวิจัย
4. นางอาภรณ์	มณีรัตน์	ทีมวิจัย
5. นางอุทัย	ทองรอด	ทีมวิจัย
6. นางสมทรง	สองเมืองสุข	ทีมวิจัย
7. นายสะอาด	दनหลัง	ทีมวิจัย
8. นางสาวตรีญา	จีบหิต	ทีมวิจัย
9. นายประเสริฐ	สองเมืองสุข	ทีมวิจัย
10. นายสมชาย	ยิ้มละมัย	ทีมวิจัย
11. นางโสธรญา	ลิ้มทอง	ทีมวิจัย
12. นายประดิษฐ์	มันคง	ทีมวิจัย
13. นายรณย์	สองเมืองสุข	ทีมวิจัย
14. นายประสิทธิ์	สองเมืองสุข	ทีมวิจัย
15. นางศุภรัตน์	อักษรศรี	ทีมวิจัย
16. นางสุภาพ	สองเมืองสุข	ทีมวิจัย
17. นางอุทัย	ศรีบุญเรือง	ทีมวิจัย
18. นายเจือ	ศิวายพราหมณ์	ทีมวิจัย

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

ชุมชนบ้านดวดปิด ตั้งอยู่ในพื้นที่รอยต่อระหว่าง หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 11 ตำบลคันธุลี อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1.3 ขอบเขตเนื้อหา

1) องค์ความรู้เรื่องบริบทชุมชนและบริบทของทรัพยากรทางทะเลในพื้นที่

- ศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน ด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสังคม การศึกษา การศึกษา ระบบความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี
- การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของประมงชายฝั่ง
- ศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเฉพาะสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่มีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของชุมชน
- ศึกษาภูมินิเวศของพื้นที่ชายฝั่งที่เชื่อมต่อการผสมผสาน

2) แนวทางในการจัดการดอนหอย และแนวปะการัง

- ถอดบทเรียนการทำงานในด้านการแก้ไขปัญหาในชุมชนที่ผ่านมา
- ศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ดอนหอย และแนวปะการัง ในอำเภอคันธุลี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- ปฏิบัติการในการจัดการดอนหอยและแนวปะการัง

3.2. กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมโครงการของทีมวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย และวิธีการศึกษาของมูล ดังต่อไปนี้

3.2.1 เตรียมความพร้อมของทีมวิจัย

การเตรียมทีมวิจัย ทีมวิจัยได้ประชุมชี้แจงโครงการ เพื่อชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมได้ทราบถึงกระบวนการการทำงาน และมีการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เพื่อสรุปการทำงานแต่ละเดือนและเตรียมความพร้อมในการทำงานต่อไป

- 1) ประชุมชี้แจงโครงการ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2555 มีผู้เข้าร่วมกว่า 80 คน ซึ่งเป็นคนในชุมชนซึ่งล้วนแล้วแต่มีอาชีพประมงพื้นบ้านทั้งสิ้น เด็กๆลูกหลานคนในชุมชนจากโรงเรียนบ้านคันธุลี เจ้าหน้าที่หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากศูนย์

อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 (ชุมพร) และศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลภาคใต้ตอนบน จังหวัดชุมพร

- 2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เป็นเวทีที่จัดขึ้นทุกเดือน เพื่อชี้แจงสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้น สรุปการทำงานในรอบเดือนที่ผ่านมา ติดตามการทำงานของทีมวิจัย รวมถึงการสร้างกำลังใจ เสริมกำลังใจให้แกกัน และวางแผนร่วมกันในการทำงานเดือนถัดไป

3.2.2 วิธีการศึกษาข้อมูล

ในการศึกษาข้อมูล ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยใช้ประสบการณ์ของทีมวิจัยและคนในชุมชน มีการประชุมย่อย ถอดบทเรียน ประชุมร่วมกับหน่วยงาน โดยมีรายละเอียด ต่อไปนี้

- 1) องค์ความรู้เรื่องบริบทชุมชนและบริบทของทรัพยากรทางทะเล
 - ศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน ด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสังคม การศึกษา การศึกษา ระบบความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณี ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2555 และเก็บอีก 2 ครั้ง ในวันที่ 13-14 กันยายน 2556
 - การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของประมงชายฝั่ง ซึ่งเป็นการประชุมเก็บข้อมูลโดยสอดแทรกไว้ในการประชุมทีมวิจัย
 - ศึกษาความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ โดยเฉพาะสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่มีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของชุมชน โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2556 และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้งในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2556
- 2) แนวทางในการจัดการดอนหอย และแนวปะการัง
 - ถอดบทเรียนการทำงานในด้านการแก้ไขปัญหาในชุมชนที่ผ่านมา ได้มีการจัดประชุมเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2556 แต่มีการพูดคุยกันภายในการประชุมทีมวิจัยด้วย
 - ศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ดอนหอย และแนวปะการัง ในอ่าวคันธุลี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2556 และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้งในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2556

รวมกับการจัดเก็บข้อมูลเรื่องความหลากหลายของทรัพยากรทางทะเลบริเวณ
ดอนหอยและแนวปะการัง

- ปฏิบัติการในการจัดการดอนหอยและแนวปะการัง แบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน
คือ การปักแนวเขตอนุรักษ์กันพื้นที่ริมชายฝั่งไว้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ มี
การจัดการปักหลักแนวเขตเมื่อวันที่ 3-5 สิงหาคม 2555 ส่วนการลงพื้นที่เก็บ
ข้อมูลก็จะมีปฏิบัติการเดือนละครั้ง แต่ตามปกติแล้วชาวประมงจะต้อง
ออกไปหากินทุกวันและมีการเฝ้าระวังพื้นที่ตามปกติอยู่แล้ว

บทที่ 4

วิถีชีวิตชุมชนและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ดอนหอยและแนวปะการัง ของอ่าวคันธุลี

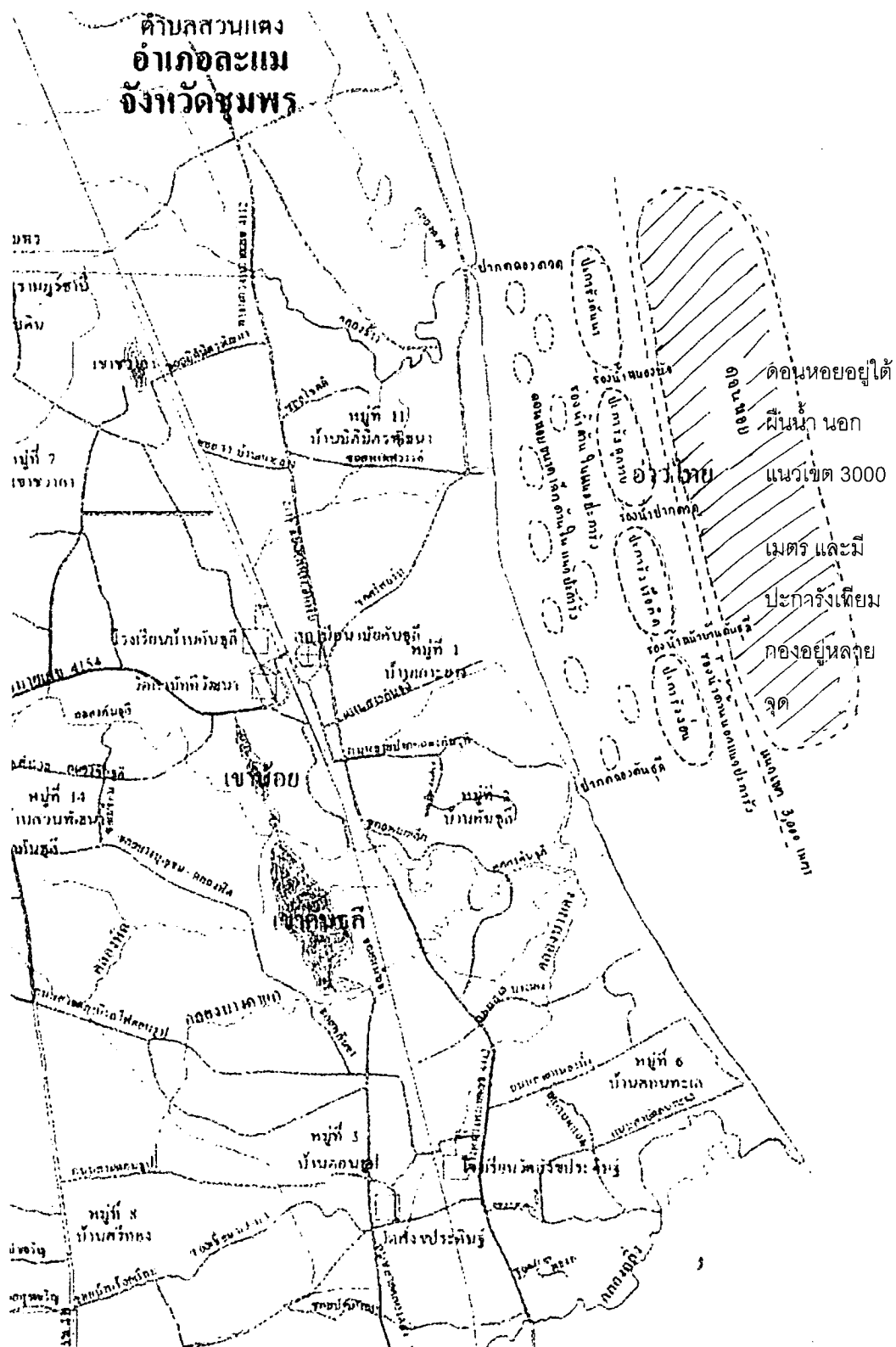
วิถีชีวิตของชุมชนบ้านควดปิด มีความผูกพันอยู่กับชายฝั่งอ่าวคันธุลีมาอย่างยาวนาน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากร และระบบนิเวศทางทะเลเป็นอย่างดี รวมถึงเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทะเลและชายฝั่งตลอดมา ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

4.1 ภูมินิเวศของพื้นที่ชายฝั่งอ่าวคันธุลีที่เอื้อต่อความสมบูรณ์และความหลากหลายของ ทรัพยากรสัตว์น้ำ

สภาพชายฝั่งของบ้านควดปิดเป็นทะเลเปิดที่มีแนวปะการังทอดยาวขนานกับหาดทรายชายฝั่ง โดยมีระยะห่างจากชายฝั่ง ประมาณ 2,000 เมตร ด้านในแนวเขตปะการัง เป็นดอนหอยขนาดเล็กๆ หลายดอน และด้านนอกแนวปะการังห่างจากฝั่งมีลักษณะเป็นดอนหอยขนาดใหญ่ ลักษณะดังกล่าวสามารถลดความรุนแรงของคลื่นลมเข้ามากระทบฝั่งในหน้ามรสุมได้เป็นอย่างดี จึงเป็นลักษณะเด่น ที่ทำให้พื้นที่แห่งนี้สามารถประกอบอาชีพประมงได้ตลอดทั้งปี แม้ในช่วงหน้ามรสุม ซึ่งแตกต่างจากทะเลเปิดในพื้นที่อื่นๆ ที่สามารถประกอบอาชีพได้เพียง 6-7 เดือน เท่านั้น

นอกจากนี้ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ ที่มีผลมาจากกระแสน้ำขึ้น น้ำลง คลื่นลม ทิศทางการไหลของน้ำ และมีคลอง 2 สาย คือ คลองคันธุลี และคลองควด ที่ลำเลียงสารอาหารต่างๆ ลงสู่ท้องทะเล ก่อเกิดเป็น ดอน และแอ่งใต้ผิวน้ำ ที่สามารถจำแนกลักษณะดินออกเป็น 3 ชนิด คือ ดอนทราย (ทรายแข็ง) ทรายขี้เป็ด (ทรายแฉง) และ ดินเลน ซึ่งดินแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน รวมถึงยังมีนิเวศแนวปะการัง ซึ่งมีลักษณะเป็นชอกหลิบน้อยใหญ่ สามารถเป็นทั้งแหล่งเกิดและอาศัยหลบภัยของสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี ลักษณะดังกล่าวช่วยเสริมให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรนานาชนิด ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา ทำให้พื้นที่เป็นแหล่งประกอบอาชีพให้กับประมงพื้นบ้านได้เป็นอย่างดี โดยพื้นที่ในทะเลจะมีลักษณะ ดังรูป

โครงการผลกระทบจากการประกอบอาชีพประมงต่อดอนหอยและแนวปะการัง เพื่อสร้างสำนึกร่วมของคนในการอนุรักษ์ฯ ระยะที่ 1 # 21

ทั้งนี้การประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่งบ้านควดปิด จะหากินอยู่บริเวณดอนหอยไกล่ๆ แนวปะการัง โดยจะหมุนเวียนสับเปลี่ยนตามฤดูกาลที่มีทรัพยากรเข้ามาในพื้นที่ เช่น ปูม้ามีมากในช่วงพฤษภาคม – ตุลาคม จับโดยใช้ลอบและ อวน , กุ้งเคยมีมากในช่วง เดือน มกราคม – เมษายน จับโดยใช้อวนเดินรุนด้วยมือ ปลาทรายและปลากะเบนจะมีทั้งปี จับโดยใช้อวนปลากะเบน ส่วนหอยจะจับหอยโดยมือเปล่า และใช้คลาดมือ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่า ชาวประมงมีเครื่องมือในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และสามารถเลือกจับสัตว์น้ำที่เข้ามาในพื้นที่ในแต่ละช่วงฤดูกาลได้อย่างเหมาะสม โดยใช้เรือขนาดเล็กประมาณ 5 วา ถึง 7 วา เป็นพาหนะในการประกอบอาชีพ ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวถึงอีกครั้งในหัวข้อถัดไป

4.2 ความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ และรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนในแต่ละฤดูกาล

ความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำในอ่าวคันธุลีมีค่อนข้างสูง เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศได้น้ำที่ค่อนข้างหลากหลาย ซึ่งในเขต 3,000 เมตร ห่างจากชายฝั่งสามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศ ออกเป็น 4 ลักษณะ ซึ่งลักษณะภูมิประเทศแต่ละแบบนั้น จะเหมาะสำหรับการอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ที่แตกต่างกัน ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

1. **ดินเลน** เป็นที่อาศัยของหอยไฟไหม้ หอยแครง และหอยลาย
2. **ดินทรายขี้เป็ด** เป็นที่อาศัยของหอยลั้บเค็ด หอยราก หอยหลอด ปูม้า
3. **ดินทรายแข็ง** เป็นที่อาศัยของหอยขาว หอยเสียบ และปูม้า ทั้งนี้พบว่า พื้นทรายแข็งที่อยู่นอกเขต 3,000 เมตร จะมีสัตว์น้ำจำพวกหอยที่หลากหลายชนิดกว่าในเขต 3,000 เมตร เช่น หอยจอบ (ดำแบบใช้ออกซิเจนลงไปเก็บ แล้วผ่าเอาออกมาเอาเฉพาะส่วนของสะดือหอยมาขาย), หอยมุก (เป็นหอยชนิดดอง), หอยหัวขวาน หรือหอยหัวค้อน (เป็นหอยชนิดดองมีจำนวนมาก กินได้แต่ไม่นิยมกิน), หอยปากปิด, หอยร่อยแปด (มีหนามทั้งตัว เป็นหอยชนิดดอง), หอยหนาม (อยู่ทุกสภาพนิเวศน์ เป็นหอยชนิดดอง), หอยสังข์ (อยู่ทุกสภาพนิเวศน์) หอยลาย, หอยเหลือง, หอยกะพง, หอยช่องพลู และหอยนางรม เป็นต้น
4. **หินแนวปะการัง** เป็นที่อยู่อาศัย หลบภัยของสัตว์ต่างๆ และยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำทางทะเล ซึ่งสัตว์แต่ละกลุ่มที่พบบริเวณแนวปะการัง ประกอบด้วย
 - กลุ่มหอย เช่น หอยดาวัว (ชั้นบนหิน) หอยชักตีน (ชั้นล่างหิน)

- กลุ่มปลา มีทั้งปลาที่อยู่ประจำถิ่น และปลาสัญจรที่เข้ามาตามฤดูกาล เช่น ปลาหัวโปร่ง, ปลาเก๋า (มี 3 พันธุ์ คือพันธุ์เก๋าดอกสร้อย, เก๋าดอกท้อ และ เก๋ากล้วยปิ้ง), ปลาดอกพริก, ปลาสร้อยนกเขา, ปลาหัวโปร่ง, ปลาใบปอ, ปลาหูช้าง, ปลานกแก้ว, ปลากระเบน (มี 4 พันธุ์ คือ พันธุ์กระเบนหิน กระเบนนก กระเบนน้ำ และกระเบนหนัง), ปลาขวด, ปลาข้างปาน, ปลากะพงตาเรือง, ปลาสวยงาม (ปลาการ์ตูน), ปลาซีเกว (มี 2 พันธุ์ คือพันธุ์ซีเกวลาย และซีเกวเกาะ), ปลาซีโก้ และปลาสิงโต (สัตว์สงวน มีพิษ)
- กลุ่มปลาหมึก มีทั้งหมึกกระดอง หมึกกล้วย หมึกหอม และ หมึกแม่ไก่
- กลุ่มกุ้ง มีทั้ง กุ้งหิน และกุ้งแชบ๊วย
- กลุ่มปลิงทะเล มี 3 พันธุ์ คือ พันธุ์ สีขาว สีดำ และสีแดง พบตามแนวรอยต่อทรายและหิน

อย่างไรก็ตามสัตว์น้ำเศรษฐกิจในแนวปะการังที่ชาวบ้านนิยมหา ได้แก่ ปลาหัวโปร่ง, ปลาเก๋า และปลาสร้อยนกเขา ทั้งนี้บริเวณแนวปะการังมีความซับซ้อนทางกายภาพทำให้เกิดเป็นรูโพรงมากมายเหมาะแก่การอาศัยของสัตว์น้ำมากกว่า 3,000 ชนิด เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ทะเล และด้วยความแข็งแรงของโครงสร้างที่เป็นหินปูน ทำให้แนวปะการังมีสภาพคล้ายกำแพงธรรมชาติ ช่วยบรรเทาความแรงของคลื่นลม และกระแสน้ำวนในฤดูมรสุมไม่ให้กัดเซาะชายฝั่งโดยตรงได้

นอกที่กล่าวมาแล้ว ยังมีปลาสัญจรที่พบในเขต 3,000 เมตร ซึ่งมักจะเข้ามาเป็นช่วงฤดูกาลหรือเข้ามาตามระดับสีหรือความขุ่นใสของน้ำ กล่าวคือช่วงน้ำใส และน้ำขุ่น จะพบปลาต่างชนิดกัน ทั้งนี้ปลาเศรษฐกิจที่ชาวบ้านนิยมจับมาบริโภค หรือขาย ได้แก่ ปลาทุ (ใช้ฉวน), ปลาสิğun (ใช้ฉวน), ปลาสาก (ใช้เบ็ดลาก), ปลาอินทรี (ใช้เบ็ดลาก) และ ปลาจระเม็ด (ใช้ฉวน) ส่วนปลาที่พบได้ในทุกช่วงฤดูกาลคือ ปลาทรายขาว (พบได้ทั่วไป) และปลาทรายลาย (ส่วนใหญ่พบได้อยู่บนดอน) รายละเอียด เป็นดังตาราง

ตารางแสดงชนิด แหล่งที่อยู่ ฤดูกาล ราคา และเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำของชาวประมงชายฝั่ง

ลำดับ	ทรัพยากรสัตว์น้ำ	แหล่งที่อยู่	ฤดูกาล	ราคา บาท/กก.	เครื่องมือที่ใช้
1	ปูม้า	ห่างจากฝั่ง 50 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	100-150 ขึ้นอยู่กับขนาด	ใช้ฉวนหรือลอบปู
2	ปูดำ/ปูขาว/	ห่างจากฝั่ง 50 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	100-500 ขึ้นอยู่กับ	ใช้ฉวนหรือ

ลำดับ	ทรัพยากรสัตว์น้ำ	แหล่งที่อยู่	ฤดูกาล	ราคา บาท/กก.	เครื่องมือที่ใช้
	ปูทะเล			ขนาด	ลอบปู
3	ปูเปี้ยว	ป่าชายเลนทั้งในคลอง และทะเล	ตลอดปี โดยเฉพาะ ในคลอง	20 - 60	ใช้มือจับ
4	กุ้งเคย - สารส้มโอ - สายไหม - แม่ลูก	ในทะเลห่างจากฝั่ง 5- 100 ม.	ช่วง ม.ค.- เม.ย.	30 - 50	ใช้วิธีเดินรุน
5	หมึกสาย (วาย)	ในทะเลห่างจากฝั่ง 10 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	80 -100	ลอบกุ้งกิ้ง
6	หมึกกล้วย	ห่างจากฝั่ง 100 ม. ขึ้นไป	ก.พ.- ต.ค.	80 -120	เบ็ดหรือแห
7	หมึกหอม(เภา)	ห่างจากฝั่ง 100 ม. ขึ้นไป	เม.ย.- ก.ย.	120 -160	เบ็ดหรือลอบ
8	หมึกกระดองและ หมึกคางคก	ห่างจากฝั่ง 10 ม. ขึ้นไป	ก.พ.- ต.ค.	50 -80	เบ็ดหรือลอบ
9	ปลากะบอก	พบทั่วไปบริเวณผิวน้ำ	เกือบทั้งปี	40 -160 ขึ้นอยู่กับ ขนาด	ใช้อวน
10	ปลาดุก	ดอนหอยและพื้นที่ที่มี โคลน	ตลอดปี	80 -160	ใช้ลอบดักปลา หรืออวน
11	ปลาส้มแก้ว	ห่างจากชายฝั่ง 100 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	40-60	ใช้ดักกับอวน
12	ปลากดขาว	ห่างจากหาดทราย 50 ม.	ตลอดปี	80-120	ใช้อวนหรือเบ็ด
13	ปลากดขี้ลิง	ห่างจากหาดทราย 50 ม.	ตลอดปี	60-80	ใช้อวนหรือเบ็ด
14	ปลาทลายขาว	30 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	80 -120	ใช้อวน
15	ปลาทลายลาย	30 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	60-80	ใช้อวน
16	ปลากะเบนหนัง	20 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	50-70	ใช้อวนและเบ็ด
17	ปลากะเบนน้ำ	20 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	35-40	ใช้อวนและเบ็ด
18	ปลากะเบนหิน	ตามปะการัง	ตลอดปี	20-40	ใช้อวนและเบ็ด
19	ปลากะเบนนก	20 ม. ขึ้นไป	ตลอดปี	100-120	ใช้อวนและเบ็ด
20	หอยไฟไหม้	บริเวณหาดทรายริมทะเล	พบมาก	20-40	ใช้มือคว่ำหรือ

ลำดับ	ทรัพยากรสัตว์น้ำ	แหล่งที่อยู่	ฤดูกาล	ราคา บาท/กก.	เครื่องมือที่ใช้
		และริมคลอง	ในช่วง ม.ค.-มี.ค.		เหล็กคราด
21	หอยขาว(หอยตลับ)	บริเวณหาดทรายและริม โคลนในทะเล	พบมากทั้งปี และมีมาก ม.ค.-เม.ย.	25-50	ใช้มือคว่ำหรือ เหล็กคราด
22	หอยเสียบ	พบบริเวณริมหาดทราย	ตลอดปี	40-60	ใช้ช้อนหรือ ทัพพีขูดด้วยมือ
23	หอยลับเค็ด	พบริมหาดทราย	ตลอดปี	15-30	ขูดด้วยเสียม

จากตารางจะเห็นว่าชาวประมงใช้เครื่องมือหลายชนิดในการจับสัตว์น้ำ ซึ่งเครื่องมือ แต่ละชนิดที่ใช้จะมีความจำเพาะเจาะจงต่อทรัพยากรสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ชาวประมงยังสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ ได้ทั้งปี แต่ช่วงที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพประมงมากที่สุด คือ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนกันยายน ส่วนช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคม เป็นช่วงที่หากินได้น้อย เนื่องจากเป็นช่วงมรสุมคลื่นลมแรง ซึ่งเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพประมง รายละเอียดการใช้เครื่องมือประมงชนิดต่างๆ ในแต่ละช่วงฤดูกาล เป็นดังตาราง

ตารางแสดงการใช้เครื่องมือประมงในแต่ละช่วงฤดูกาลของชาวประมงพื้นบ้านอำเภอนาทน

ชนิดเครื่องมือ ประมง	ช่วงเวลา											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
อวนปูม้า	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
อวนลอยปลาทุ		X	X						X	X		
อวนลอยกุ้ง								X	X			
ลอบหมึก		X	X	X	X	X	X	X	X			
ลอบปูม้า		X	X	X	X	X	X	X	X			
อวนปลาทราย		X	X	X	X	X	X					
อวนปลากระบอก			X	X	X	X	X	X				
เบ็ดราว		X	X			X	X	X	X	X	X	
ตกหมึก					X	X	X	X				
อวนทับตลิ่ง		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

ชนิดเครื่องมือ ประมง	ช่วงเวลา											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
คราดหอยขาว					X	X	X					
เบ็ดตกปลาทราย		X	X	X	X							
อวนลอยเดินปู	X	X										
ไซปลาดุก				X	X	X	X	X	X			
ซั้งปลาช่ายฝั่ง				X	X	X	X	X	X	X	X	X
อวนปูดำ			X	X	X	X	X	X	X			
อวนรุนกุ้งเคย (เดินรุน)	X	X										

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ภายใต้สถานการณ์ที่มีการแข่งขันทรัพยากรที่สูงขึ้น ส่งผลให้ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลง การใช้เครื่องมือประมงจึงเปลี่ยนแปลงไปตามชนิดของทรัพยากรที่เข้ามาในพื้นที่ และความหลากหลายของเครื่องมือประมงที่ใช้ลดลง ตามชนิดของทรัพยากรที่ลดลง

4.3 กลุ่มคนที่เข้าไปใช้ประโยชน์บริเวณคอนหอยและแนวปะการัง

การเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งบ้านควดปิด มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย และทำมาอย่างต่อเนื่องโดยใช้เครื่องมือตามที่กล่าวถึงข้างต้น แต่เมื่อเวลาผ่านไป มีคนหลายกลุ่มเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากขึ้น ทั้งเรือประมงพาณิชย์ และกลุ่มคนนอกพื้นที่ ซึ่งเข้ามาใช้ทรัพยากรร่วมกับคนในพื้นที่ มีลักษณะการจับสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน มีเครื่องมือการจับสัตว์น้ำที่หลากหลาย และทำลายล้างมากขึ้น ดังจะกล่าวได้ ดังนี้

4.3.1 กลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน

- กลุ่มคนในพื้นที่ ที่ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน เป็นกลุ่มใช้เครื่องมือประมงคล้ายกับแบบดั้งเดิม โดยเปลี่ยนแปลงให้มีความทันสมัยมากขึ้นเล็กน้อย โดยมีคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากร และความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย
 - อวนปูม้า ขนาดตาอวน 3.5-4 นิ้ว โดยทรัพยากรหลักที่จับได้ คือ ปูม้า และทรัพยากรที่จับได้คือปลาชนิดต่างๆ เช่น ปลากระบอก ปลาแบน ปลาลิ้นหมา ปลาหลังเขียว เป็นต้น

- **อวนปลา** ขนาดตาอวน 3-3.5 เซนติเมตร จะวางห่างจากชายฝั่ง 200-300 เมตร
ทรัพยากรที่ได้จะเป็น ปลาทุกชนิด เช่น ปลากะพง ปลากะบอก ปลาทราย และ
ปลาหลังเขียว เป็นต้น
- **เบ็ดราว** เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้จับปลาดุก ปลากะเบน ปลากด และปลาฉลาม
วิธีการ คือ เป็นการใช้เบ็ดผูกกับเชือกที่เป็นแกนระยะห่างพอประมาณ โดยเชือก
แกน 1 เส้น ความยาวตามต้องการ จากนั้นเอาเบ็ดหลายตามาผูกห้อยกับเชือกเส้น
หลักโดยมีระยะห่างเท่าๆ กัน แล้วเอาปลายทั้งสองข้างของเชือกเส้นหลักไปผูกกับ
เสาหลัก ให้เบ็ดแต่ละตาห้อยลงในน้ำเลียบเหยื่อ ทั้งระยะเวลาพอประมาณ
ส่วนมากวางข้างแนวปะการัง แนวซั้ง แนวคอกหอย สัตว์ที่ได้ จะเป็นปลาดำใหญ่
ทุกประเภท
- **อวนปลากะเบน** เป็นอวนผ้าตาขนาดใหญ่ วางได้เป็นฤดูกาลจะติดเฉพาะปลา
กะเบน
- **อวนเข็น** ขนาด 2.8-3 เซนติเมตร วางห่างจากชายฝั่ง 200-300 เมตร จะติดปลา
ทุกชนิด เช่น ปลากะบอก ปลาทราย และปลาลิ้นหมา เป็นต้น ส่วนมากจะวาง
ในช่วงหัวน้ำขึ้น หรือหัวน้ำลง ไม่ได้วางทั้งวัน
- **ใช้มือจับ** ส่วนใหญ่จะใช้กับ กุ้ง และหอยชนิดต่างๆ ที่มีอยู่ตามชายฝั่ง
- **กลุ่มคนนอกพื้นที่ที่ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน** เป็นชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง
ที่คนในพื้นที่เรียกว่า “คนโชนบน” หรือชาวบ้านที่ไม่ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพ
หลัก ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำสวน ซึ่งจะเข้ามาหาหอยบริเวณชายฝั่งโดยใช้
เครื่องมือขนาดเล็ก เช่น เสียม ช้อน คราดมือ และตะแกรงมือ เป็นต้น นอกจากนี้ ก็
จะใช้อวนเข็นในการล้อมจับปลา เพื่อการบริโภคและขายเล็กน้อย ในช่วงที่วางจากการ
ทำสวน

4.3.2 กลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง

- **กลุ่มคนในพื้นที่ที่ใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง** เป็นกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพ
ประมงมานาน และมีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมงไปเรื่อยๆ ตามชนิดของ
ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีในพื้นที่ และมีการปรับปรุงเครื่องมือ เพื่อให้สามารถจับสัตว์น้ำได้
ในปริมาณมาก โดยไม่ได้สนใจเรื่องขนาดของสัตว์น้ำ

- กลุ่มคนนอกพื้นที่ที่เข้ามาใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง ซึ่งมีทั้งกลุ่มเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ กลุ่มเรือประมงเล็ก และกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพประมงเป็นหลักแต่เข้ามาใช้เครื่องมือทำลายล้างในช่วงที่มีทรัพยากรในพื้นที่ ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้
 - กลุ่มเรือประมงพาณิชย์ จำพวก อวนรุน อวนลาก ซึ่งเป็นเรือประมงขนาดใหญ่ เป็นกลุ่มที่สร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรในทะเลในหลายพื้นที่ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สามารถจับสัตว์น้ำได้ทุก ชนิด ทุกขนาด และทำลาย ซึ่งเป็นแหล่งอาศัย แหล่งอาหาร ของสัตว์น้ำ และจะมีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อกลุ่มเรือประมงพาณิชย์ ดังกล่าว เข้ามาในเขตหวงห้าม 3,000 เมตร ห่างจากชายฝั่ง ซึ่งเป็นที่ประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นที่บ้านขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ นานาชนิด เมื่อแหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งอนุบาล ถูกทำลาย ให้เสื่อมโทรมลง ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว
 - กลุ่มชาวประมงชายฝั่งจากนอกพื้นที่ จะเข้ามาหากินโดยการใช้เรือหางยาวขนาดเล็กเป็นพาหนะในการประกอบอาชีพ แต่เครื่องมือที่ใช้บางชนิด จะเป็นเครื่องมือที่ทำลายทรัพยากรมากกว่าที่คนในพื้นที่ทำอยู่ เช่น เครื่องมือจำพวกลอบปู หรือ จำพวกอวนตาถี่ เป็นต้น และที่สำคัญ ในช่วงที่เกิดหอยลายขึ้นในพื้นที่ มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือเพื่อลากหอยลายในพื้นที่ชายฝั่งสร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรชายฝั่งเป็นอย่างมาก
 - กลุ่มชาวบ้านที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ชายฝั่ง และไม่ได้ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก แต่เป็นกลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำสวน หรือ เป็นลูกจ้างสวนยาง เป็นอาชีพหลัก เช่น จากพื้นที่ตำบลคันธุลี ตำบลคลองพา ตำบลสมอทอง อำเภوتاขนา เป็นต้น จะเข้ามาในช่วงฤดูกาลที่มีทรัพยากรหนาแน่น ซึ่งคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีใจในการอนุรักษ์ทรัพยากร มักจะจับทรัพยากรทั้งขนาดเล็กและใหญ่ เนื่องจากไม่ได้หากินอยู่ในพื้นที่เป็นประจำ เป็นกลุ่มที่ไม่มีเรือในการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตาม การเข้ามาประกอบอาชีพของชาวประมงกลุ่มนี้ ก็มีจำนวนไม่มาก ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่มากนัก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดว่าในพื้นที่จะถูกคุกคามจากคนภายนอกที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกับคนในพื้นที่ค่อนข้างมาก (รายละเอียดของปัญหา และความพยายามในการแก้ปัญหาของชุมชน จะกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป) ในขณะที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงใช้เครื่องมือแบบเดิมๆ ประกอบอาชีพอยู่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการใช้เครื่องมือมากนัก แต่ก็มี ความพยายามในการต่อสู้กับปัญหาร่วมกับคนในพื้นที่ใกล้เคียงที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน

บทที่ 5

อาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการัง และแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชน

ในบทที่ผ่านมาเราได้กล่าวถึง วิถีชีวิตชุมชนและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ดอนหอยและแนวปะการัง ซึ่งจะเน้นให้เห็นถึงสภาพพื้นที่ ความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ของชุมชน และคนจากพื้นที่อื่นๆ ที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากดอนหอยและแนวปะการัง ในบทนี้ เป็นการกล่าวเน้น เรื่องอาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการังในช่วงที่ผ่านมา ความเปลี่ยนแปลง และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของชุมชน

5.1 การประกอบอาชีพประมงที่ส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการัง

การประกอบอาชีพที่ส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการัง จะมีมานานตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของปัญหามาเรื่อยๆ ตามสภาพของทรัพยากรที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ และความเหมาะสมของสภาพอากาศในแต่ละช่วง แต่ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายฝั่งบ้านดวดปิด และพื้นที่อื่นๆ มานาน คือ ปัญหา **เรือประมงพาณิชย์** จำพวก อวนรุน อวนลาก ซึ่งเป็นเรือประมงขนาดใหญ่ ที่เข้ามาสร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรในทะเลในหลายพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สามารถจับสัตว์น้ำได้ทุก ชนิด ทุกขนาด และทำลายแนวปะการัง ซึ่งเป็นแหล่งอาศัย แหล่งอาหาร ของสัตว์น้ำ และจะมีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อกลุ่มเรือประมงพาณิชย์ ดังกล่าว เข้ามาในเขตหวงห้าม ห่างจากชายฝั่ง 3,000 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นที่บ้านขนาดเล็ก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ นานาชนิด เมื่อแหล่งเพาะพันธุ์ แหล่งอนุบาลถูกทำลายให้เสื่อมโทรมลง ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานจนบางช่วงเวลา ทรัพยากรสัตว์น้ำแทบจะหมดไปจากพื้นที่

เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ของชาวบ้าน และหน่วยงานในพื้นที่ โดย เมื่อปี 2538 มีการวางปะการังเทียมในพื้นที่ เพื่อรักษาพื้นที่ไว้ไม่ให้เรืออวนรุนอวนลากถึงได้ แต่ในช่วงนั้นพื้นที่บริเวณแนวปะการังเอง ก็มีการเข้าไปทำลายทรัพยากรของคนอีกหลายกลุ่มโดยวิธีการต่างๆ นานา เช่น **การเปื้อปลาในแนวปะการัง** โดยการวางยาเบื่อ แล้วใช้อวนล้อมจับรอบกองปะการัง รัศมีการล้อมอวนประมาณ 20 เมตร รอบกองปะการัง ประมาณ 2-3 กอง ใช้เวลาล้อมประมาณ 3 ชั่วโมง มักจะล้อมในช่วงหน้าลมสงบ เดือน กุมภาพันธ์ ถึง ตุลาคม ปลาที่ได้จะเป็นจำพวก ปลาอินทรี ปลาสาก , **การดำปะการังเทียม** โดยการใช้วนความกว้าง ประมาณ 4-5 วา ล้อมรอบกองปะการังเทียม โดยให้อวนโผล่พ้นน้ำ และจับปลาที่ติดอยู่ในอวน มักจะทำในช่วงเดือน มีนาคม ถึงเดือน เมษายน ในช่วงที่มี

ลมตะวันตก ลมใน ลมบก ลมพัดตะวันตกไปตะวันออก, การดำหอยจอบ โดยดำน้ำลงไปแกะหอยจอบ ขึ้นมา และตัดเฉพาะสะดือหอยมาขาย ซึ่งทำให้แหล่งอาหารของสัตว์น้ำตามแนวปะการัง ได้รับความเสียหาย, การดำปลิง และการหาหอยมือเสือ ในแนวปะการังมักจะทำในหน้าลมสงบ ช่วงเดือน เมษายน ถึง เดือนตุลาคม

อย่างไรก็ตามปัจจุบันการประมงแบบทำลายล้างในแนวปะการังมีน้อยลง เนื่องจากทรัพยากรมีน้อยลง แต่การใช้เรืออวนรุนอวนลากของเรือประมงพาณิชย์ยังมีอยู่ และมีการทำประมงแบบใหม่ที่ทำลายล้างมากขึ้น โดยมักจะปรับเปลี่ยนเครื่องมือ ไปตามสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่เข้ามาในพื้นที่ เช่น การใช้ อวนตาถี่ที่จับสัตว์น้ำได้ทุกขนาด เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดหอยลายขึ้นในพื้นที่ ก็มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือเพื่อลากหอยลายในพื้นที่ชายฝั่งสร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรชายฝั่งเป็นอย่างมาก

5.2 ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรสัตว์น้ำที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน และการปรับตัวของชุมชนในแต่ละช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลง

อย่างที่กล่าวไปแล้วว่า การประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่งบ้านดวดปิด จะหากิน อยู่บริเวณดอนหอยไถ่ๆ แนวปะการัง โดยจะหมุนเวียนสับเปลี่ยนตามฤดูกาลที่มีทรัพยากรเข้ามาในพื้นที่ เช่น ปูม้ามีมากในช่วงพฤษภาคม – ตุลาคม จับโดยใช้ลอบและ อวน , กุ้งเคยมีมากในช่วง เดือน มกราคม – เมษายน จับโดยใช้อวนเดินรุนด้วยมือ ปลาทรายและปลากะเบนมีทั้งปี จับโดยใช้อวน ส่วนหอยจะจับ หอยโดยมือเปล่าและใช้คลาดมือ เป็นต้น ชาวประมงมีเครื่องมือในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และสามารถเลือกจับสัตว์น้ำที่เข้ามาในพื้นที่ในแต่ละช่วงฤดูกาลได้อย่างเหมาะสม โดยใช้เรือขนาดเล็ก ประมาณ 5 วา ถึง 7 วา เป็นพาหนะในการประกอบอาชีพ

อย่างไรก็ตามผลจากการเข้ามาประกอบอาชีพประมงในพื้นที่ ของคนหลายๆ กลุ่มได้ สร้างกระทบต่อดอนหอย และแนวปะการังเรื่อยมา โดยเฉพาะเรือประมงพาณิชย์ที่มีมาตั้งแต่แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ที่รัฐบาลหนุนให้เอกชนเพิ่มศักยภาพของเครื่องมือประมงให้มีประสิทธิภาพในการจับทรัพยากรสัตว์น้ำมากขึ้น และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างเสรีในทุกพื้นที่ การเข้ามาจับสัตว์น้ำ ของประมงพาณิชย์ เริ่มมีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพประมงชายฝั่งในพื้นที่อ่าวคันธุลีอย่างเห็นได้ชัด ในช่วง ปี 2536 หลังจากนั้นทรัพยากรสัตว์น้ำก็ลดลงเรื่อย ๆ ที่ผ่านมามันว่าเรือประมงพาณิชย์ จะไม่สามารถเข้าไปทำการบริเวณแนวปะการังได้โดยตรง แต่ผลจากการเข้ามาทำประมงพาณิชย์ ได้ก่อให้เกิด ตะกอนฟุ้งกระจาย ก็ทำให้ความหลากหลายของระบบนิเวศบริเวณแนวปะการังลดลงไปด้วย

ทั้งนี้เรือประมงพาณิชย์จำพวกอวนรุน อวนลาก ที่เข้ามาในพื้นที่จะมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทุนใหญ่ระดับประเทศ เป็นเรือขนาดใหญ่หาากินนอกเขต 3,000 เมตร ปฏิบัติตามกฎหมายประมง และกลุ่มทุนขนาดกลางจากพื้นที่ใกล้เคียง ใช้เรือเครื่องวางท้องขนาด 7-8 วา การเข้ามาประกอบอาชีพไม่เป็นไปตามกฎหมายประมง คือ เข้ามาหาากินในเขต 3,000 เมตร และช่วงปิดอ่าว และช่วงหน้ามรสุม นอกจากนี้ในอดีตยังมีการระเบิดปลาบริเวณปะการังด้วย แต่ปัจจุบันกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้ห้ามอย่างเด็ดขาดปัญหานี้จึงหมดไป

นอกจากนี้ยังมีปัญหาการจับหอยขาว แบบกอบโกย ไม่คำนึงถึงอนาคตระยะยาว คือจับแบบไม่จำกัด ทั้งขนาด และปริมาณ ของคนจากนอกพื้นที่ (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก เช่น ลูกจ้างสวนยาง เข้ามาช่วงเดือนไหนน้ำลงดอนหอยไหลพันน้ำ) ทำให้แหล่งหอยขาว ซึ่งเคยอยู่คู่กับ วิถีชีวิตชุมชนมาช้านานมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ซึ่งถ้าไม่มีการจัดการดอนหอยเหมาะสมก็จะทำให้หอยขาวหมดไปจากพื้นที่ได้ในอนาคต

จากสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ผ่านมาชุมชนบ้านดวดปิดบางส่วนเริ่มปรับตัวเรียนรู้สภาพปัญหา และตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในช่วงปี 2538 ชุมชนได้ร่วมกับชุมชนประมงพื้นบ้านอำเภอท่าชนะ (ตำบลคันธุลี ตำบลวัง ตำบลท่าชนะ) เรียกร้องเงินจากชาวบ้าน และหาวัสดุในชุมชนมาสร้างปะการังเทียมในพื้นที่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่าชนะ โดยมีองค์กรเสริมศักยภาพองค์กรชาวบ้าน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่คอยให้คำปรึกษา พบว่า ปะการังเทียมสามารถเป็นแหล่งอาศัยหลบภัยของสัตว์น้ำ และสามารถป้องกันเรืออวนรุนอวนลากเข้ามาในพื้นที่ได้ เกิดแนวคิดเรื่องการทำปะการังเทียมในพื้นที่อื่นๆ ตามมา หลังจากนั้นมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ และอนุรักษ์อ่าวท่าชนะ โดยมีกรมประมงมาสนับสนุนการจัดสร้างปะการัง และมีอธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมมาร่วมทั้งปะการังเทียม การรวมตัวของชาวประมงมีมากขึ้นจนเกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชาวประมงพื้นบ้านอำเภอท่าชนะขึ้น และมีการวางปะการังเทียมอีกหลายครั้งหลังจากนั้น

จากนั้นนายทุน อวนลากอวนรุนได้พัฒนาคันรุนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จนสามารถดันปะการังของชาวบ้านออกไปได้ ปี 2539 จึงเกิดการรวมตัวกันของชาวประมงพื้นบ้าน 7 หมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอำเภอท่าชนะ ก่อตั้ง “ชมรมชาวประมงพื้นบ้านอำเภอท่าชนะ” มีการแต่งตั้งตัวแทนหมู่บ้านละ 2 คน เป็นกรรมการ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และพื้นที่ลุ่มน้ำภาคใต้และสถานทูตเดนมาร์ก (DANCED) ในการทำกิจกรรมต่างๆ ในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร มีกิจกรรมการสร้างโป๊ะพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ชายฝั่ง บริเวณปากอ่าวคันธุลี ปี 2 5 4 5

อบต.ท่าชนะ ร่วมกับกรม ประมง ได้อบรมเฝ้าระวังให้กับอาสาสมัคร 36 คนจาก 3 ตำบลชายฝั่ง อ.ท่าชนะ (วัง, ท่าชนะ, คันธุลี) หลังอบรมก็มีการออกลาดตระเวนร่วมกันทั้งกลางวันและกลางคืนจับกุมผู้กระทำความผิดตลอดแนวชายฝั่ง 3 ตำบล โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.ท่าชนะ และร้านค้าในตลาดท่าชนะ จนประมาณ ปี 2547 ก็หยุดลงเนื่องจากหมดงบประมาณ

นอกจากนี้ในปี 2545 ยังมีการทำงานวิจัย เรื่อง “แนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยการปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภูบริเวณอ่าว ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่าการปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภูสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้มากขึ้น เนื่องจากบริเวณที่มีการปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภู เป็นบริเวณที่มีสัตว์น้ำสมบูรณ์ขึ้น และมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ให้กับชุมชนในพื้นที่หันมาตระหนักถึงความสำคัญและร่วมกันดูแลทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้น และในช่วงดังกล่าวยังมีตัวแทนจากบ้านดวดปิดเข้าร่วมกับสมาพันธ์ประมงพื้นบ้านภาคใต้ มีการประชุมร่วมผลักดันในระดับนโยบายร่วมกับ 13 จังหวัดชายฝั่งภาคใต้

ปี 2547-2549 มีการตั้งกลุ่ม “อนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง” ได้รับงบประมาณสนับสนุนในเรื่อง การทำธนาคารปูม้า และการปักหลักเลี้ยงหอยแมลงภู จากโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้ โครงการสิ้นสุดลงเนื่องจากหมดงบประมาณโครงการ แต่ทรัพยากรโดยรวมของพื้นที่ก็มีความสมบูรณ์ขึ้น ปี 2549 ตัวแทนชุมชนได้เข้าร่วมกับกับเครือข่ายอ่าวบ้านดอน มีการประชุมร่วมกันทุกเดือน และรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ รอบอ่าวบ้านดอน มีการผลักดันในเรื่องการเฝ้าระวัง อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งอ่าวบ้านดอน ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ลงมาทำในพื้นที่ชายฝั่งบ้านดวดปิด

สำหรับการรวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ของชาวประมงชายฝั่งบ้านดวดปิดเองยังเป็นแบบหลวมๆ ขาดและความต่อเนื่อง แต่ก็มีตัวแทนเข้าไปทำงานเพื่อแก้ปัญหาร่วมกับพื้นที่อื่นๆ ทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับภาคในช่วงที่ผ่านมา การทำงานร่วมกับหลายภาคส่วน เกิดเป็นกระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เคยมีลดน้อยลง ทรัพยากรชายฝั่งสมบูรณ์ขึ้น และชาวประมงชายฝั่งบ้านดวดปิดก็มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นมาก

จนกระทั่งปัจจุบันในขณะที่ปัญหาเก่าลดน้อยลง แต่ก็มีปัญหาใหม่เกิดขึ้น พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร และการปรับตัวของชุมชนเพื่อให้เข้าถึงทรัพยากรได้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่เกิดขึ้น คือ การเพิ่มจำนวนของหอยลาย ซึ่งโดยปกติหอยลาย จะอยู่ด้านนอกของแนว

ปะการัง แต่พบว่า หลังมรสุมในช่วงเดือน พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา หอยลายขยายพื้นที่เข้ามาสู่ด้านในของแนวปะการังเข้ามาจนถึงแนวชายฝั่ง

พร้อมกันนั้นก็พบว่า มีสัตว์น้ำนานาชนิดเข้ามาในพื้นที่ด้วย ชาวประมงสามารถประกอบอาชีพได้ดีกว่าเดิมอยู่ได้ระยะหนึ่ง โดยเฉพาะ ปูม้า ที่พบว่าสามารถจับได้ตัวโตกว่าปีก่อนๆ เนื่องจากหอยลายเป็นแหล่งอาหารของปูม้า และสัตว์น้ำชนิดต่างๆ แต่ก็มีชาวประมงบางกลุ่มที่มาจากทั้งใน และนอกพื้นที่ ถือโอกาสในการปรับเปลี่ยนเครื่องมือเพื่อจับหอยลาย โดยใช้เรือประมงประมง ขนาด 5-7 วา ดัดแปลงเป็นเรือลากหอยลาย และทำการลากในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยลากตั้งแต่เวลา 04.00 น. – 06.00 น. แต่ละคืนไม่น้อยกว่า 10 ลำ แต่ละลำสามารถลากหอยได้ไม่น้อยกว่า 1 ตัน ที่ผ่านมาและทำการลากทุกวัน ยกเว้นในช่วงที่มีคลื่นลมแรง แม้การกระทำดังกล่าว จะเป็นการทำลายล้างทรัพยากร และผิดกฎหมายประมง แต่ปัจจุบันก็มีการกระทำกันอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ชาวประมงชายฝั่งส่วนใหญ่ยังใช้ชีวิตโดยการหา กุ้ง ปู ปลา แบบเดิมอยู่

การกระทำดังกล่าว ถือเป็นการทำลายระบบนิเวศชายฝั่ง ทั้งดอนหอย และแนวปะการัง ซึ่งมีผลต่อวงจรชีวิตของสัตว์น้ำ ทั้ง กุ้ง ปู ปลา เข้ามาในพื้นที่น้อยลง ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงในการประกอบอาชีพของประมงชายฝั่งในอนาคต เพราะนอกจากจะทำให้หอยลายซึ่งเป็นอาหารของสัตว์น้ำนานาชนิดลดน้อยลงแล้ว ตะกอนที่ฟุ้งกระจายจากการคราดหอยยังเกิดเป็นแก๊สพิษส่งผลให้สัตว์น้ำชนิดอื่นๆ นิหาออกนอกพื้นที่ และตะกอนที่เกิดขึ้นยังปกคลุมแนวปะการังที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงได้รับความเสียหายด้วย

ที่ผ่านมากลุ่มชาวประมงชายฝั่งที่ได้รับความเดือดร้อนจากการลากหอยลายจึง ได้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การรวมกลุ่มชาวประมงในการดูแล ฝักระวัง การประสานงานกับผู้นำในท้องถิ่น อบต. เจ้าหน้าที่ประมง ตลอดจนศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลภาคใต้ตอนบน (ชุมพร) แต่ยังไม่สามารถหยุดยั้งการทำประมงผิดกฎหมายได้ ส่วนการแจ้งไปยัง นายอำเภอ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังเห็นว่าไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร และปัญหายังคงอยู่ เช่นเดิม

5.3 แนวทางการจัดการดอนหอยและแนวปะการังอย่างเหมาะสม

จากเหตุการณ์ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า ดอนหอยและแนวปะการัง อันเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน มีแนวโน้มที่จะเสื่อมโทรมลงเรื่อยๆ ชุมชนบางส่วนได้พยายามรวมตัวกันเพื่อหารือถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าว และมีความต้องการจะใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเพื่อสร้างสำนึกร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างมี

ประสิทธิภาพ โดยเน้นที่กระบวนการจัดการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ดอนหอย และแนวปะการัง ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้จากสภาพปัญหาเรื่องการคราดหอยลายในพื้นที่ ที่กำลังเผชิญอยู่ ณ ปัจจุบัน เป็นปัญหาสำคัญที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากก่อนหน้านี้มีความขัดแย้งกันค่อนข้างสูงระหว่าง เรือประมงลากหอยลาย กับเรือประมงพื้นบ้านจำพวกอวนปู และอวนปลา จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2555 นายสำราญ อภัย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ได้เรียกประชุมลูกบ้านเพื่อลงมติ เรื่องความขัดแย้งการลากหอยลาย โดยเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้าร่วม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มลากหอยลาย, กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน, นายจุมพล สุกใส นายอำเภอท่าชนะ, นายถาวร ไหมพoca นายกอบต. ปากน้ำท่ากระจาย (อำเภอท่าชนะ), นายมงคล ธรรมฤทธิ์ นายก อบต.คันธุลี, นายวันชัย ทับแนม อบต.คันธุลี, นายสมปอง ชุ่มชื่น ประมงอำเภอท่าชนะ และนายมงคลรัตน์ เจ้าหน้าที่ของกรมประมง จ.ชุมพร มาร่วมรับฟังในการลงมติ ในวันลงมติ ดังกล่าว

หลังจากที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่ช่วงหนึ่ง นายสำราญ อภัย ผู้ใหญ่บ้าน ม.1 ต.คันธุลี ก็ได้สรุปว่า จะให้ลากหอยลายได้ตั้งแต่ 6 โมงเช้า ถึง 10 โมงเช้า และถ้าลากถูกเครื่องมือประมงของชาวบ้านก็ต้องรับผิดชอบ พร้อมทั้งมีการจัดตั้งชมรมขึ้นมาดูแล ซึ่งมีอาสาสมัครเข้ามาร่วมดูแลจำนวน 17 คน โดยใช้ชื่อว่า “ชมรมอนุรักษ์และพิทักษ์ชายฝั่งอ่าวคันธุลี” มี นายลอน สนิททอง, นายสมบุญ แสงฉาย, นายถาวร ไหมพoca นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าชนะ และนายมงคล ธรรมฤทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนแตง เป็นกรรมการที่ปรึกษา โดยเรื่องดังกล่าวแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกับกฎหมาย แต่ไม่มีการคัดค้านจากผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามมีชาวประมงชายฝั่งคัดค้าน และสอบถาม นายสมปอง ชุ่มชื่น ประมงอำเภอท่าชนะ ว่าทำไมถึงให้มีการลากหอยใน 3,000 เมตร ทั้งที่เป็นเขตที่มีกฎหมายห้ามไว้อย่างชัดเจน แต่กลับได้รับคำตอบจากนายวันชัย ทับแนม สมาชิก อบต.คันธุลี ว่า “วันนี้เราไม่พูดกันเรื่องกฎหมาย เราพูดเรื่องให้ลากหอยได้อย่างเดียว” ในขณะที่ นายมงคลรัตน์ เจ้าหน้าที่ของกรมประมง จ.ชุมพร ก็พูดขึ้นว่า “ถ้าตกลงกันได้ ก็ไม่ต้องมาแจ้งผมแล้วนะ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปิดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และชุมชนกำลังจะขาดที่พึ่ง

หลังจากการประชุม ดังกล่าวกลุ่มที่ลากหอยก็ลากอย่างเต็มที่ และการลากหอยลายดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นไปตามช่วงเวลา 6 โมงเช้า ถึง 10 โมงเช้า ที่ตกลงกันได้ แต่จะลากทั้งวันโดยไม่สนใจถึงความเดือดร้อนของชาวประมงพื้นบ้าน การแจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาดูงานพื้นที่ ก็ไม่เป็นผลเท่าที่ควร เช่น มาแล้ว ไม่เจอผู้กระทำผิดเนื่องจากมีการแจ้งความเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ไปยังผู้กระทำ

ผิด และการอ้างถึงความไม่พร้อม ด้านเวลา และงบประมาณของเจ้าหน้าที่บางคน เป็นต้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเรือลากหอยลาย และกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านมากขึ้น

จากเหตุการณ์ ดังกล่าว ทีมวิจัยเกรงว่าหากไม่ป้องกันพื้นที่เอาไว้ พื้นที่ทำมาหากินของประมงพื้นบ้านจะหมดไป จึงได้ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนปัญหาร่วมกันและที่ประชุมได้มีมติให้ ใช้ไม้ปักกันพื้นที่เป็นแนวเขตไว้บางส่วน โดยปักแนวเขตในพื้นที่ห่างจากฝั่ง 300 เมตร เพื่อเป็นแหล่งอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันทำจนเสร็จสิ้น ในช่วงระหว่างวันที่ 1-5 สิงหาคม 2555 จากนั้นได้วางแผนที่จะบอกกล่าว เรื่องดังกล่าว ให้สมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชน ได้รับรู้เรื่องราวการทำงานมากขึ้น จึงได้จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการขึ้นในวันที่ 14 สิงหาคม 2555 จึงได้ประสานเชิญ ชาวบ้าน เด็กนักเรียน และหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วม อาทิ เช่น นายอำเภอท่าชนะ กำนันตำบลคันธุลี ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนจากกรมประมง และชาวบ้านอีกหลายคนเข้าร่วม โดยหวังว่ากิจกรรมดังกล่าวจะช่วยสร้างความเข้าใจ และดึงการมีส่วนร่วมจากชุมชนได้มากขึ้น

ทั้งนี้กิจกรรมในวันดังกล่าว นอกจากจะเป็นการประชุมชี้แจงโครงการแล้ว ยังมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในพื้นที่เขตอนุรักษ์ โดยให้ทุกคนที่เข้าร่วมประชุม มีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และความคิดเห็นในที่ประชุมก็เป็นไปในทางเห็นด้วย และสนับสนุนทีมวิจัยในการกระทำดังกล่าว และได้มีข้อเสนอแนะในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วม และการขยายความร่วมมือไปยังพื้นที่อื่นๆ มากขึ้น แต่ทั้งหมดก็ไม่ได้สร้างความยากแรงแทบให้กับผู้กระทำผิดแต่อย่างใด พบว่าหลังจากนั้นมีการลากหอยลายกันอย่างต่อเนื่อง เหมือนเป็นการเยาะเย้ยการทำงานของทีมวิจัย ทำให้แนวเขตอนุรักษ์ที่สร้างไว้ และหอยที่ปล่อยถูกทำลายจนหมดสิ้นภายในเวลา ไม่ถึง 2 เดือน แผนการทำงานในเรื่องการสุมพื้นที่ในการเก็บข้อมูลความหนาแน่นของหอยและสัตว์น้ำในแปลงอนุรักษ์ ในแต่ละช่วงฤดูกาล เพื่อเปรียบเทียบ จำนวน ขนาด และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงต้องยุติลงไปด้วย รวมถึงการสร้างกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ และการสร้างสำนึกร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำก็ไม่เป็นผล

ทีมวิจัยจึงได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นโดยการทำหนังสือร้องเรียนความเดือดร้อน ไปยังอธิบดีกรมประมง และ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อ วันที่ 29 ตุลาคม 2555 โดยมีนางสมทรง สองเมืองสุข สมาชิกทีมวิจัย เป็นตัวแทนในการทำหนังสือ บอกเล่าเรื่องราวความเดือดร้อนทั้งหมดไปยังหน่วยงานดังกล่าว

จากนั้นมีหนังสือตอบกลับการรับเรื่องร้องเรียน ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2555 มาจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมาถึงนางสมทรง สองเมืองสุข และ มีหนังสือ ที่ สม 0003/56 ลงวันที่ 8 มกราคม 2556 แจ้งผลการพิจารณาเรื่องร้องเรียน มีใจความสำคัญว่า “คณะกรรมการสิทธิ

มนุษยชนแห่งชาติ ลงความเห็นว่ เรื่องร้องเรียนดังกล่าวควรได้รับการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง คือ สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงมีมติให้ส่งเรื่องร้องเรียนของชาวบ้านให้สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 พิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา 25 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหากทางกลุ่มชาวบ้านผู้ร้องเรียนได้รับความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาประการใด คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอความร่วมมือกลุ่มชาวบ้านโปรดแจ้งให้ทราบด้วย” ลงชื่อ นาย ขรรค์ชัย คงเสนห์ รองเลขาธิการ รักษาการแทนเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ทั้งนี้ จากการร้องเรียนดังกล่าว สามารถช่วยกระตุ้นการทำงานของภาครัฐได้ดียิ่งขึ้น โดยหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบหลัก คือ ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 (ชุมพร) ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาประจำในพื้นที่ สับเปลี่ยนเวรยามกัน 2 ชุดๆละ 3 คน เฝ้าระวัง ดูแลพื้นที่ 24 ชั่วโมง ทำให้ปัญหาคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มเรือลากหอยที่รู้ความเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ระหว่างที่ชุดเก่าออกไป และชุดใหม่เข้ามา ทำให้ในพื้นที่ขาดเจ้าหน้าที่อยู่ประมาณ 2-3 วัน ทำให้กลุ่มเรือลากหอยเข้ามาลากในพื้นที่ได้ ทีมวิจัยจึงได้แจ้งไปยัง ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 ในการเข้ามาแก้ไขปัญหา โดยระหว่างที่เปลี่ยนชุดปฏิบัติงานนั้น เจ้าหน้าที่ชุดเก่า ต้องรอให้เจ้าหน้าที่ชุดใหม่มาถึงพื้นที่ก่อน จึงจะกลับได้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่เกิดช่องว่างให้กลุ่มชาวประมงลากหอยเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งระหว่างที่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาประจำการในพื้นที่ ก็พบว่าการประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่งก็ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมา ทีมวิจัยทำได้เพียง การกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ที่คอยดูแลพื้นที่ทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลรักษาทรัพยากรสูงสุดเท่านั้น แต่การรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อช่วยกันดูแลและปกป้องทรัพยากรนั้นยังมีค่อนข้างน้อย จึงน่าเป็นห่วงว่า การเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐ จะมีความยั่งยืนแค่ไหน เนื่องจากการทำงานดังกล่าวต้องมิงงบประมาณ ค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง และความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรคงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ายังขาดความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ และถือเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าว

บทที่ 6

สรุปผลการดำเนินงาน

โครงการผลกระทบจากการประกอบอาชีพประมงต่อดอนหอยและแนวปะการัง เพื่อสร้างสำนึกร่วมของคนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูดอนหอยและแนวปะการัง ตำบลคันธูลี อำเภอท่าชนะ จังหวัด สุราษฎร์ธานี ระยะที่ 1 เกิดขึ้นจาก ปัญหาการลดลงของทรัพยากรจากเครื่องมือประมงทำลายล้างที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมามีความพยายามแก้ไขปัญหาหลายครั้งแต่ก็ไม่เป็นผล จนชุมชนบางส่วนต้องเลิกทำอาชีพประมง และการทิ้งช่วงจากการใช้ประโยชน์จากทะเลในพื้นที่ทำให้ทรัพยากรค่อยๆ พ้นตัว แต่ก็มีปัญหาใหม่เกิดขึ้นเรื่อยๆ ตามชนิดของทรัพยากรที่มีในพื้นที่ ชุมชนจึงได้ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเน้นไปที่แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ นั่นก็คือ ดอนหอยและแนวปะการัง โดยมีคำถามวิจัยว่า โดยมีโจทย์วิจัยว่า การประกอบอาชีพประมงส่งผลกระทบต่อดอนหอยและแนวปะการังอย่างไร และแนวทางในการจัดการดอนหอยและแนวปะการังให้มีความสมบูรณ์ควรเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชน และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่หลากหลายบริเวณดอนหอย และแนวปะการังในพื้นที่อำเภอคันธูลี ทั้งในอดีตและปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาความสำคัญของดอนหอยและแนวปะการัง ต่อการประกอบอาชีพประมงรวมถึงการประกอบอาชีพประมงที่กระทบต่อดอนหอยและแนวปะการัง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการดอนหอยและแนวปะการัง ในอำเภอคันธูลีอย่างเหมาะสม ซึ่งมีรายละเอียดการทำงาน ดังนี้

6.1 กระบวนการทำงาน

จากการทำงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้เน้นในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาบริบทชุมชน ความหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ ทั้งสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตของชุมชน และภูมิโนเวศชายฝั่งที่เอื้อต่อความสมบูรณ์ และความหลากหลายของทรัพยากรชายฝั่ง ประสพการณ์ และการถอดบทเรียนการทำงานเรื่องการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมามีของชุมชน การเก็บข้อมูลเรื่องเครื่องมือประมงที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบัน รวมถึงมีปฏิบัติการในเรื่องการสร้างแนวเขตเป็นสัญลักษณ์บอกเขตอนุรักษ์ การสร้างกฎกติกาในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ และการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

ทั้งนี้ทีมวิจัยยังมีการประชุมอยู่บ่อยครั้งเพื่อสรุปและวางแผนในการทำงานร่วมกัน รวมถึงการประชุมร่วมกับเครือข่ายที่ทำงานในด้านการฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบ้านดอน ทั้งในระดับหน่วยงานและชุมชน

ทำให้ทีมวิจัยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทันต่อสถานการณ์ และได้เปิดมุมมองใหม่ๆ ในการทำงานมากขึ้น

6.2 ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

จากการศึกษาในเรื่องภูมินิเวศของพื้นที่ชายฝั่งอ่าวคันธุลีที่เอื้อต่อความสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ พบว่า สภาพชายฝั่งของบ้านดวดปิดเป็นทะเลเปิดที่มีแนวปะการังทอดยาวขนานกับหาดทรายชายฝั่ง โดยมีระยะห่างจากชายฝั่ง ประมาณ 2,000 เมตร ด้านในแนวเขตปะการังเป็นดอนหอยขนาดเล็กๆ หลายดอน และด้านนอกแนวปะการังห่างจากฝั่งมีลักษณะเป็นดอนหอยขนาดใหญ่ ลักษณะดังกล่าวสามารถลดความรุนแรงของคลื่นลมเข้ามากระทบฝั่งในหน้ามรสุมได้เป็นอย่างดี จึงเป็นลักษณะเด่น ที่ทำให้พื้นที่แห่งนี้สามารถประกอบอาชีพประมงได้ตลอดทั้งปี แม้ในช่วงหน้ามรสุม ซึ่งแตกต่างจากทะเลเปิดในพื้นที่อื่นๆ ที่สามารถประกอบอาชีพได้เพียง 6-7 เดือน เท่านั้น

นอกจากนี้ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ ที่มีผลมาจากกระแสน้ำขึ้น น้ำลง คลื่นลม ทิศทางการไหลของน้ำ และมีคลอง 2 สาย คือ คลองคันธุลี และคลองดวด ที่ลำเลียงสารอาหารต่างๆ ลงสู่ท้องทะเล ก่อเกิดเป็น ดอน และแอ่งใต้ผืนน้ำ ที่สามารถจำแนกลักษณะดินออกเป็น 3 ชนิด คือ ดอนทราย (ทรายแข็ง) ทรายขี้เป็ด (ทรายแฉง) และ ดินเลน ซึ่งดินแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน รวมถึงยังมีแนวปะการัง ซึ่งมีลักษณะเป็นชอกหลิบน้อยใหญ่ สามารถเป็นทั้งแหล่งเกิดและอาศัยหลบภัยของสัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี ลักษณะดังกล่าวช่วยเสริมให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรนานาชนิด ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา ทำให้พื้นที่เป็นแหล่งประกอบอาชีพให้กับประมงพื้นบ้านได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การประกอบอาชีพของชาวประมงชายฝั่งบ้านดวดปิด จะหากินอยู่บริเวณดอนหอยใกล้ๆ แนวปะการัง โดยจะหมุนเวียนสับเปลี่ยนตามฤดูกาลที่มีทรัพยากรเข้ามาในพื้นที่

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มคนที่เข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง บริเวณ ดอนหอย และแนวปะการังบ้านดวดปิด มีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน แต่ละกลุ่มมีลักษณะการจับสัตว์น้ำที่แตกต่างกัน แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน และกลุ่มที่ใช้เครื่องมือทำลายล้าง ตัวอย่างกลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน เช่น อวนปูม้า อวนปลา เบ็ดราว อวนปลากะเบน อวนเข็น และการจับหอย ด้วยมือเปล่า หรือใช้คราด เป็นต้น ซึ่งมีทั้งกลุ่มคนในพื้นที่ และกลุ่มคนจากนอกพื้นที่ ส่วนกลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง เช่น กลุ่มเรือประมงพาณิชย์ และกลุ่มเรือเล็กลากหอยลายใกล้ชายฝั่ง ซึ่งมีทั้งกลุ่มคนจากในพื้นที่ และนอกพื้นที่ เช่นเดียวกัน ซึ่งถึงเป็นสาเหตุของปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ กลุ่มคนที่ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน จึงมีความพยายามที่จะต่อสู้กับ

ปัญหาเพื่อที่จะรักษาทรัพยากรที่เป็นแหล่งประกอบอาชีพเอาไว้ นอกจากนี้ยังพบว่าในอดีตพบการทำลายทรัพยากรในแนวปะการังอย่างหลากหลาย เช่น การเปื้อนปลา การใช้วนตาถั่วล้อมกองปะการังเทียม และเรือปะการังเทียม การดำหอยจอบ การดำปลิงทะเล และหอยมือเสือ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามปัจจุบันการประมงแบบทำลายล้างในแนวปะการังมีน้อยลง เนื่องจากทรัพยากรมีน้อยไม่คุ้มต่อการลงทุน แต่การใช้เรืออวนรุนอวนลากของเรือประมงพาณิชย์ยังมีอยู่ และมีการทำประมงแบบใหม่ที่ทำลายล้างมากขึ้น โดยมักจะปรับเปลี่ยนเครื่องมือ ไปตามลัทธิวิชาเศรษฐกิจที่เข้ามาในพื้นที่ เช่น การใช้วนตาถั่วที่จับสัตว์น้ำได้ทุกขนาด เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดหอยลายขึ้นในพื้นที่เมื่อประมาณ ปี 2554 ก็มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือเพื่อลากหอยลายในพื้นที่ชายฝั่งสร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรชายฝั่งเป็นอย่างมาก

ที่ผ่านมากลุ่มชาวประมงชายฝั่งที่ได้รับความเดือดร้อนจากการลากหอยลายจึง ได้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การรวมกลุ่มชาวประมงในการดูแล เฝ้าระวัง การประสานงานกับผู้นำในท้องถิ่น อบต. เจ้าหน้าที่ประมง ตลอดจนศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลภาคใต้ตอนบน (ชุมพร) แต่ยังไม่สามารถหยุดยั้งการทำประมงผิดกฎหมายได้ ส่วนการแจ้งไปยัง นายอำเภอ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ก็ยังเห็นว่าไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร และปัญหายังคงอยู่ เช่นเดิม ทีมวิจัยจึงได้ ปักแนวเขตห่างจากชายฝั่งประมาณ 300 เมตร เพื่อเป็นเขตอนุรักษ์สำหรับชุมชน และมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในเขตอนุรักษ์เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ แต่แนวเขตที่สร้างไว้ก็ถูกทำลายจนหมดจากกลุ่มเรือลากหอยลาย ในขณะที่ชุมชนก็เกิดความแตกแยกแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชาวประมงพื้นบ้าน และฝ่ายที่ลากหอยลาย

ทีมวิจัยจึงได้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นโดยการทำหนังสือร้องเรียนความเดือดร้อน ไปยังอธิบดีกรมประมง และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อ วันที่ 29 ตุลาคม 2555 โดยมีนางสมทรง สองเมืองสุข สมาชิกทีมวิจัย เป็นตัวแทนในการทำหนังสือ บอกเล่าเรื่องราวความเดือดร้อนทั้งหมดไปยังหน่วยงานดังกล่าว ผลจากการร้องเรียนทำให้เจ้าหน้าที่จากศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 เข้ามาลาดตระเวนเฝ้าระวังพื้นที่ ให้ปลอดจากการลากหอยลาย และการใช้เครื่องมือประมงทำลายล้างต่างๆ ส่งผลให้ทรัพยากรชายฝั่งมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในช่วงเวลาต่อมาไม่นาน อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถทราบได้ว่า การเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐ จะมียาวนานแค่ไหน ถ้าชุมชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากร ความยั่งยืนในชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านก็เป็นไปได้ยาก

6.3 บทเรียน และข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย

จากการทำงานที่ผ่านมา พบการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น หลักๆ มี 2 เรื่อง คือ ศักยภาพของ
คนทำงาน และ ความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่าย ดังจะสรุปได้ดังนี้

- ทีมวิจัยได้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นทีม และมีการแบ่งหน้าที่กันทำงานได้อย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้วยเหตุผล และรับฟังซึ่งกันและกันมากขึ้น
- ทีมวิจัยบางคนได้พัฒนาทักษะกระบวนการจัดกระบวนการทำงาน สามารถเขียน กระดาษพรีเซนเตอร์ บอกเล่าเรื่องราวการทำงาน และสรุปการประชุมได้
- ทีมวิจัยมีทักษะการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมงานได้ดีขึ้น มีการเขียนหนังสือร้องเรียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาแก้ปัญหาในพื้นที่
- ทีมวิจัยมีความกล้าแสดงออก กล้านำเสนอข้อมูลมากขึ้น

6.4 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

- ทีมวิจัยยังไม่ค่อยมีความพร้อมในการเข้าร่วมประชุมเท่าที่ควร ประกอบกับภาระในการ ประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ทีมวิจัยมีเวลาว่างที่ไม่ค่อยตรงกันส่งผลให้การ ทำงานล่าช้ากว่ากำหนด
- ทีมวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่มีความถนัดในเรื่องการจดบันทึกข้อมูล เท่าที่ควร ทำให้ข้อมูล บางส่วนจากการทำกิจกรรมขาดหายไป และต้องมีการทบทวนข้อมูลในบางเรื่องกันใหม่
- การทำงานของทีมวิจัย ทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชุมชน เนื่องจากคนที่เห็นด้วย กับการควาดหอยลาย หรือเป็นญาติ เป็นเพื่อนกับกลุ่มที่ควาดหอยลายก็มีค่อนข้างเยอะ เช่นกัน

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ประวัติทีมวิจัย

1. นายประเสริฐ ประสิทธิ์กุล

(หัวหน้าโครงการ)

วัน เดือน ปี เกิด

21 กันยายน 2513

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

5840700017619

ที่อยู่ปัจจุบัน

3/3 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

เบอร์โทรศัพท์

087-6208119

ศาสนา

พุทธ

สถานภาพ

สมรส

วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษาปีที่ 6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน
การฝึกอบรม

เป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสัตว์น้ำ โครงการชาวม ตำบลคันธุลี
-

รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร

จากการแนะนำของ นายสะอาด ดนหลัง

เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
คติประจำใจ

เห็นว่าทรัพยากรในท้องถิ่นน้อยลงไปมาก จึงจะฟื้นฟูทรัพยากรให้อยู่ต่อไป
ทรัพยากรมีคนอยู่ ทรัพยากรหมดคนไป

2. นางกิมหัด ศรีริน

วัน เดือน ปี เกิด

12 สิงหาคม 2498

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

3840700098523

ที่อยู่ปัจจุบัน

42 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

เบอร์โทรศัพท์

087-4639267

ศาสนา

พุทธ

สถานภาพ

หม้าย

วุฒิการศึกษา

ป.4

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน
การฝึกอบรม

-
-

รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร

การแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง

เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
คติประจำใจ

อยากมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน
ช้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

3. นายอดิสร สองเมืองสุข

วัน เดือน ปี เกิด

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

ที่อยู่ปัจจุบัน

หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

เบอร์โทรศัพท์

ศาสนา

พุทธ

สถานภาพ

วุฒิการศึกษา

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน

การฝึกอบรม

รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร

เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คติประจำใจ

4. นางอาภรณ์ มณีรัตน์

วัน เดือน ปี เกิด

18 พฤษภาคม 2518

เลขบัตรประจำตัวประชาชน

3801300495917

ที่อยู่ปัจจุบัน

129 หมู่ 1 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

เบอร์โทรศัพท์

087-2707246

ศาสนา

พุทธ

สถานภาพ

สมรส

วุฒิการศึกษา

ประถมศึกษาปีที่ 6

ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน

เป็น อ.ส.ม. ประจำหมู่บ้าน

การฝึกอบรม

-

รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร

-

เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เห็นว่าทรัพยากรเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ถ้าไม่คิดทำอะไรตอนนี้ คิดว่ารุ่น

ลูกหลานอาจจะไม่รู้จักว่าทรัพยากรธรรมชาติคืออะไร

คติประจำใจ

ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

5. นางอุทัย ทองรอด

วัน เดือน ปี เกิด	8 กันยายน 2504
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700099481
ที่อยู่ปัจจุบัน	83 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	087-2655618
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	-
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง
การฝึกอบรม	สถาบันฝึกอบรมผู้นำของมูลนิธิ พลตรีจำลอง ศรีเมือง จ.กาญจนบุรี , กลุ่มสตรีประมง โรงแรมสยามธานี และอบรมเศรษฐกิจพอเพียงของ จ.สตูล และ นครศรีธรรมราช
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	ได้ไปประสบพบตัวตนเอง และการแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	เพราะเด็กสมัยนี้ไม่รู้จักสัตว์น้ำบางชนิดในทะเล ถ้าปล่อยไว้ไม่ช่วยกันอนุรักษ์พื้นฟูอีกไม่นานจะต้องขาดให้เด็กดู
คติประจำใจ	งานคือชีวิต ชีวิตคืองาน บันดาลสุข

6. นางสาวทรง สองเมืองสุข

วัน เดือน ปี เกิด	16 พฤศจิกายน 2508
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700100951
ที่อยู่ปัจจุบัน	93 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	084-0876947
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	-
การฝึกอบรม	การฝึกอบรมจากศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	ศึกษาจากหนังสือหรือหน่วยงานวิจัยที่เข้ามามีส่วนร่วม
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	เพราะไม่อยากให้ระบบนิเวศถูกทำลาย
คติประจำใจ	คนดีชอบแก้ไข คนจัญไรชอบแก้ตัว

7. นายสะอาด ดนหลัง

วัน เดือน ปี เกิด	25 กุมภาพันธ์ 2498
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700098060
ที่อยู่ปัจจุบัน	83 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	080-6499185
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	ปลูกป่าชายเลน ทำธนาคารปูม้า ทำแนวเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำชายฝั่ง และ ร่วมทำกิจกรรมกับองค์กรอื่นๆตลอดมา
การฝึกอบรม	อาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำชายฝั่ง , อาสาสมัครเฝ้าระวัง , อาสาสมัครกรม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่ 3 , เศรษฐกิจพอเพียง
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	เคยเป็นสมาชิกงานวิจัยเมื่อปี 2546
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	เพราะทรัพยากรลดน้อยลง
คติประจำใจ	ทำเพื่ออนาคต

8. นางสาวตรีญา จิบหิต

วัน เดือน ปี เกิด	16 ตุลาคม 2505
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700101427
ที่อยู่ปัจจุบัน	3 หมู่ 12 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	หม้าย
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสัตว์น้ำชายฝั่ง ตำบลคันธุลี
การฝึกอบรม	อบรมกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง อ.ละงู จ.สตูล
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	จากการแนะนำจากนาย สะอาด ดนหลัง และประสบการณ์ของตนเอง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	-
คติประจำใจ	ช็อกกินไม่หมด คดกินไม่นาน

9. นายประเสริฐ สองเมืองสุข

วัน เดือน ปี เกิด	23 พฤศจิกายน 2515
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700100994
ที่อยู่ปัจจุบัน	129 หมู่ 1 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	-
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	จากการแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	เห็นว่าทรัพยากรเริ่มลดลงไป
คติประจำใจ	จะฟื้นฟูให้ดีขึ้น

10. นายสมชาย ยิ้มละมัย

วัน เดือน ปี เกิด	8 เมษายน 2520
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3100201385591
ที่อยู่ปัจจุบัน	3/2 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	โสด
วุฒิการศึกษา	-
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	สมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสัตว์น้ำชายฝั่ง ของตำบลคันธุลี
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	จากคำแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	เห็นว่าทรัพยากรถูกทำลายไปมากมาย เลยอยากฟื้นฟูขึ้นมาให้ยังคงอยู่ต่อไป
คติประจำใจ	พอใจในสิ่งที่มีอยู่

11. นางสาวโสรญา ริมทอง

วัน เดือน ปี เกิด	28 สิงหาคม 2525
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	38407000101010
ที่อยู่ปัจจุบัน	67/1 หมู่ 1 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	083-3948207
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	-
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	-
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	-
คติประจำใจ	-

12. นายประดิษฐ์ มั่นคง

วัน เดือน ปี เกิด	1 กันยายน 2505
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3 860500142545
ที่อยู่ปัจจุบัน	93 หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	081-0876947
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	-
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	การแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	อยากแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน
คติประจำใจ	ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

13. นายรณมย์ สองเมืองสุข

วัน เดือน ปี เกิด	พ.ศ.2480
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700100935
ที่อยู่ปัจจุบัน	67/1 หมู่ 1 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	-
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	-
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	-
คติประจำใจ	-

14. นายประสิทธิ์ สองเมืองสุข

วัน เดือน ปี เกิด	6 สิงหาคม 2519
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700100986
ที่อยู่ปัจจุบัน	หมู่ 11 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี (บอกที่อยู่กรุงเทพมหานคร)
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	หม้าย
วุฒิการศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	-
การฝึกอบรม	พนักงานไปรษณีย์ พนักงานรถไฟ
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	จากคำแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	ไม่ยากให้ทรัพยากรธรรมชาติต้องถูกทำลาย
คติประจำใจ	-

15. นางสาวศุภรัตน์ อักษรศรี

วัน เดือน ปี เกิด	1 มกราคม 2514
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700100978
ที่อยู่ปัจจุบัน	252 หมู่ 3 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	พนักงานไปรษณีย์
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	จากคำแนะนำนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	ไม่ยากให้ธรรมชาติหมดไป
คติประจำใจ	คิดดี ทำดี สังคมดี

16. นางสาวสุภาพ สองเมืองสุข

วัน เดือน ปี เกิด	1 กรกฎาคม 2517
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700101001
ที่อยู่ปัจจุบัน	142 หมู่ 1 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	085-7956211
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	สมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสัตว์น้ำชายฝั่ง ต.คันธุลี
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	จากคำแนะนำของนายสะอาด ดนหลัง
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	ไม่ยากให้ธรรมชาติชีวิตความเป็นอยู่ของ กุ้ง หอย ปู ปลา หมดไป
คติประจำใจ	ไม่มีคำว่าสาย ถ้าคิดจะลงมือทำ

17. นางอุทัย ศรีบุญเรือง

วัน เดือน ปี เกิด	พ.ศ. 2487
เลขบัตรประจำตัวประชาชน	3840700100943
ที่อยู่ปัจจุบัน	67/1 หมู่ 1 ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี
เบอร์โทรศัพท์	-
ศาสนา	พุทธ
สถานภาพ	สมรส
วุฒิการศึกษา	-
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน	สมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรและสัตว์น้ำชายฝั่ง ต.คันธุลี
การฝึกอบรม	-
รู้จักงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างไร	-
เหตุที่สนใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	ไม่อยากให้ธรรมชาติดั้งเดิมหายไป
คติประจำใจ	ชื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน

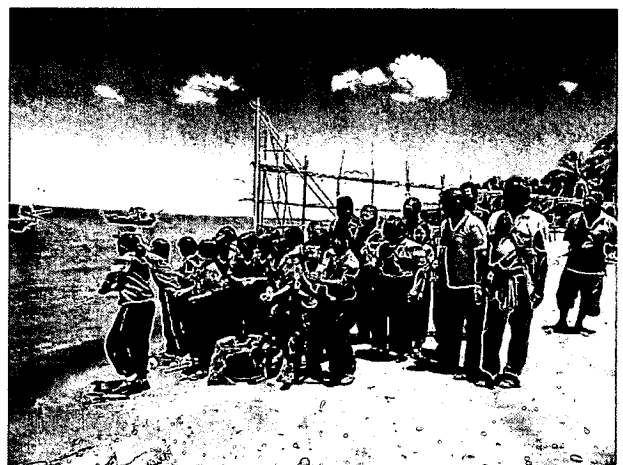
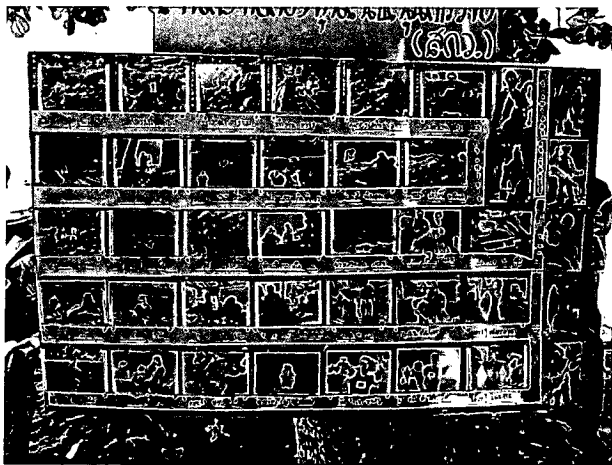
ภาพกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชุมทีมวิจัย

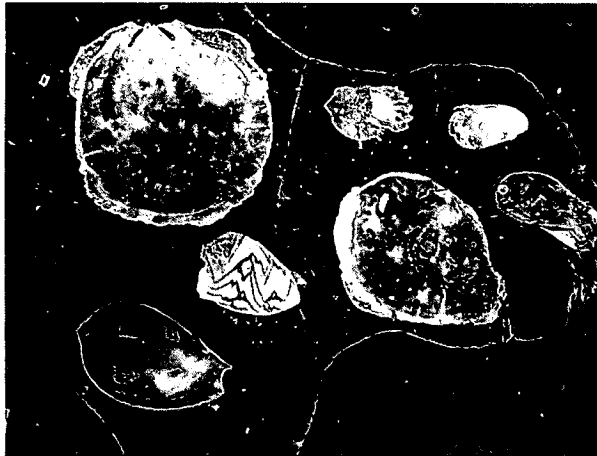

เวทีชี้แจงโครงการ

ถอดบทเรียนความหลากหลายของสัตว์น้ำและเครื่องมือประมง

ถอดบทเรียนการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา

